

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

Asta Rašimaitė

Karjeros edukologijos magistrantūros studentė

**PROFESINIS INFORMAVIMAS GIMNAZIJOJE:
PROBLEMOS IR GALIMYBĖS**

Magistro darbas

Mokslinė vadovė
doc. dr. Dalia Augienė

Šiauliai, 2010

Darbas originalus ..... Asta Rašimaitė
(studento parašas)

TURINYS

PRATARMĖ	3
SANTRAUKA	4
SUMMARY	5
ĮVADAS	6
1. PROFESINIO INFORMAVIMO PROBLEMŲ IR GALIMYBIŲ GIMNAZIJOJE TEORINIS PAGRINDIMAS	12
1.1. Profesinio informavimo samprata.....	12
1.2. Nacionalinė profesinio informavimo sistema ir turinys.....	26
2. PROFESINIO INFORMAVIMO PROBLEMŲ IR GALIMYBIŲ GIMNAZIJOJE EMPIRINIS TYRIMAS	31
2.1. Tyrimo metodika ir organizavimas	31
2.2. Tyrimo imtis charakteristikos	32
2.3. Tyrimo rezultatai ir jų analizė	34
2.3.1. Moksleivių nuomonės apie profesinio informavimo veiklos organizavimą analizė.....	34
2.3.2. Moksleivių nuomonės apie profesinio informavimo veiklos organizavimą analizės apibendrinimas.....	46
2.3.3. Mokytojų nuomonės apie profesinio informavimo veiklos organizavimą analizė.....	47
2.3.4. Mokytojų nuomonės apie profesinio informavimo veiklos organizavimą analizės apibendrinimas.....	54
2.3.5. PIT specialistų nuomonės apie profesinio informavimo veiklos organizavimą analizė ir apibendrinimas.....	55
2.3.6. Moksleivių ir mokytojų nuomonių palyginimas.....	58
IŠVADOS	63
REKOMENDACIJOS	65
LITERATŪRA	66
PRIEDAI	70

PRATARMĖ

Sparčiai vystantis šalies ekonomikai, nuolat kintant darbo rinkai, augant kvalifikuotos darbo jėgos nutekėjimui į kitas ES šalis mastams, itin aktualus tampa individo parengimo pereiti iš švietimo į darbo rinkos sistemą procesas. Viena šio proceso sudedamųjų dalių yra profesinis informavimas. Profesinio informavimo svarba itin aktualizuojama padedant besimokančiajam surasti savo kelią švietimo sistemoje bei greitai kintančioje darbo rinkoje. Šiame magistro darbe „Profesinis informavimas gimnazijoje: problemos ir galimybės“, analizuojant mokslinę literatūrą, profesinį informavimą reglamentuojančius dokumentus bei kiekybinio tyrimo rezultatus, aptariama profesinio informavimo, kaip pirminės profesinio orientavimo grandies, samprata, atskleistos profesinio informavimo gimnazijoje problemos, apžvelgtos profesinio informavimo galimybės, palyginamas mokinių ir mokytojų požiūris į teikiamas profesinio informavimo paslaugas gimnazijose.

SANTRAUKA

Temos pavadinimas: „PROFESINIS INFORMAVIMAS GIMNAZIJOJE: PROBLEMOS IR GALIMYBĖS“

Tyrimo aktualumas. Profesinis informavimas ypač svarbus padedant besimokančiajam surasti savo kelią itin sudėtingose mokymo sistemose bei sparčiai kintančioje darbo rinkoje. Susidarius naujoms profesinio informavimo, konsultavimo bei orientavimo paslaugų teikimo sąlygoms ir galimybėms, būtinas tyrimas siekiant įvertinti informaciją iš tiesioginių šių paslaugų adresantų apie tokių paslaugų prieinamumą, pasiūlos adekvatumą realiam poreikiui, kokybę, efektyvumą, problemas ir galimybes.

Tyrimo objektas – profesinio informavimo gimnazijoje problemos ir galimybės.

Tyrimo tikslas – atskleisti profesinio informavimo gimnazijoje problemas ir galimybes.

Tyrimo metodai: literatūros ir švietimą reglamentuojančių dokumentų analizė, anketinė apklausa, statistinė duomenų analizė. Tyrimo duomenų apdorojimas buvo atliekamas SPSS (Statistical Package for Social Sciences- Windows Release 17.0). Statistinei duomenų analizei atlikti buvo naudojama aprašomoji statistika, Mann – Whitey U, Chi kvadratu kriterijai, Kendalo tau-c koreliacijos koeficientas.

Tyrimo imtis: 311 moksleivių iš trijų Raseinių rajono gimnazijų, 38 gimnazijų mokytojai ir 7 profesinių informavimo taškų (PIT) darbuotojai.

Išvados. Moksleivių ir mokytojų nuomonės skiriasi kalbant apie profesinės informacijos rūšis. Šiuo atveju mokytojai yra linkę manyti, jog informacijos netrūksta, o moksleiviai – priešingai; moksleivių ir mokytojų nuomonės dėl profesinio informavimo renginių naudingumo išsiskiria. Mokytojai linkę manyti, kad moksleiviams jie yra labai naudingi, tuo tarpu patys moksleiviai šiuo naudingumu abejoja; didžioji dauguma mokinių į įstaigas, teikiančias profesinio informavimo, konsultavimo ir orientavimo paslaugas papildomai nesikreipia; dauguma moksleivių ir mokytojų Atvira informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistema (AIKOS) beveik nesinaudoja; mokytojų ir moksleivių nuomonės dėl profesinio informavimo taškų gimnazijose egzistavimo nesutapo: pedagogų teigimu, visose gimnazijose veikia profesinio informavimo taškai, tačiau dešimtadalis moksleivių nurodo, kad tokių taškų nėra; profesinio informavimo taške konsultuojasi sąlyginai nedaug moksleivių, taipogi nemaža dalis tų, kurie konsultavosi, teigia, jog apsilankymas nebuvo naudingas; didesnę pedagoginę stažą turintys ir vyresni mokytojai taiko įvairesnius profesinio informavimo metodus ir formas; PIT darbuotojai vienareikšmiškai atsakė, jog mažai vyksta kvalifikacijos tobulinimo renginių bei trūksta reikiamos literatūros.

SUMMARY

Investigation title: „THE PROFESSIONAL GUIDANCE IN GYMNASIUM: PROBLEMS AND OPPORTUNITIES“.

Relevance of subject. The main aim of this work is to present the importance of the vocational guidance at school. Especially it is important to help learners to find their way in complex educational systems and in rapidly changing labor market. In the event of the new vocational information, advice and guidance service conditions and possibilities it is necessary to study the real information from direct services addressors. It is interesting to know the availability of such services, their characteristics and problems.

The object of investigation - Problems and opportunities of Career Information at school.

The main purpose of this work – to estimate the challenges and opportunities of vocational guidance at school.

The methods of research: analysis of literature and education documents, questionnaire, analysis of statistics. Statistical data processing was carried out in SPSS (Statistical Package for Social Sciences-Windows Release 17.0). Descriptive statistics was used for Statistical data analysis, Mann – Whitey U, Chi - Square, Kendalo tau-c criteria.

A survey of the work: during the survey work 311 students from three Gymnasiums, 38 Gymnasiums' teachers and 7 workers from Career Information Centres were questioned.

Conclusions. Students and teachers' views are very different in terms of four types of information: further education and training opportunities, participation in tertiary and vocational education institutions and procedure requirements, occupation requirements, and work situation and its needs. In all these cases, teachers are inclined to believe that there is no lack in information, and students – vice versa; Students and teachers opinion about raising events, with the exception of meetings with professional and high school students and vocational and higher education representatives, are informative and interesting for students. Teachers in all cases are likely to think that all meetings are very useful for students, while most students are often inclined to question the usefulness of this; The vast majority of students to institutions that provide vocational information, advice and guidance services in addition not apply; Most of students and teachers the reference “AIKOS“ do not use; Teachers and students views on vocational guidance classes in Gymnasiums existence disagreed: teachers affirmed that all Gymnasiums operate vocational guidance classes, but a part of the students indicated that such classes or points not exist at all; A small number of students consults with professional guidance.

IVADAS

Aktualumas. Vystantis šalies ekonomikai, nuolat kintant darbo rinkai, augant kvalifikuotos darbo jėgos nutekėjimui į kitas ES šalis mastams, itin aktualus tampa individo parengimo pereiti iš švietimo į darbo rinkos sistemą procesas. Viena šio proceso sudedamųjų dalių yra profesinis informavimas. Efektyviai teikiamos profesinio informavimo paslaugos yra svarbios tiek švietimo sistemai, tiek darbo rinkai bei jų tarpusavio sąveikai. Jos padeda kaip galima geriau panaudoti žmonių išteklius, sudarydamos palankesnes sąlygas užtikrinti, kad žmonių turimi gebėjimai ir interesai sutaptų su esamomis mokymosi ir užimtumo galimybėmis (Railienė, 2007).

Šios paslaugos yra svarbiausias mokymo ir užimtumo politikos elementas nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis, taip pat yra sudedamoji aktyvios darbo rinkos politikos dalis. Europos Sąjungos kontekste profesinis informavimas laikomas vienu iš svarbiausių veiksmu, skatinančiu užimtumą, darbo jėgos prisitaikymą prie rinkos sąlygų, verslumą bei lygias galimybes.

Pagrindiniame dokumente, reglamentuojančiame profesinį orientavimą Lietuvos Respublikoje, Profesinio orientavimo strategijoje (toliau – POS), patvirtintame 2003 m., profesinio orientavimo paslaugos įvardijamos kaip „svarbiausias mokymosi visą gyvenimą strategijos elementas. Europos Komisijos memorandume dėl mokymosi visą gyvenimą viena iš išdėstytų šešių pagrindinių minčių yra profesinio orientavimo paslaugų peržiūra. Šios peržiūros uždavinys – užtikrinti, kad kiekvienas individas galėtų lengvai gauti kokybišką informaciją bei patarimus, susijusius su mokymosi galimybėmis bei profesine savirealizacija“ (POS, 2003).

Profesinio informavimo paslaugos užtikrina ryšį tarp mokymosi poreikių ir mokymo galimybių, vaidina svarbų vaidmenį tiek gerinant priėjimą prie mokymosi galimybių, tiek motyvuojant potencialius besimokančiuosius. Profesinis informavimas ypač svarbus padedant besimokančiajam surasti savo kelią itin sudėtingose mokymo sistemose bei sparčiai kintančioje darbo rinkoje.

Lietuvai, tapusiai Europos Sąjungos nare, didelę itaką daro Europoje vyraujančios tendencijos profesinio orientavimo plėtros srityje. Profesinis informavimas Europos Sąjungos kontekste atlieka vieną iš svarbiausių vaidmenų, skatinančių mokymąsi visą gyvenimą, užimtumą, darbo jėgos prisitaikymą prie nuolat kintančių rinkos sąlygų, verslumą bei lygias galimybes (Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, 2000). Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija kartu su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, siekdama įgyvendinti ES prioritetus švietimo bei socialinėje srityse, 2003 m. pabaigoje patvirtino Lietuvos profesinio orientavimo strategijos dokumentą (Žin., 2004, Nr. 56-1955). Vadovaujantis šiuo dokumentu pradėta kurti nauja

aplinka profesinio orientavimo sistemos pletotei Lietuvoje: pradėtos steigti profesinio informavimo vietos, o kokybei jose užtikrinti 2003 m. pabaigoje pradėti rengti pirmieji profesijos patarėjai (nuo 2005 m. – profesinio informavimo konsultantai); kuriamas profesinio informavimo infrastruktūros modelis; parengti profesinio informavimo ir konsultavimo standartai – dokumentai, reglamentuojantys teikiamas profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas ir jų turinį.

Profesinio informavimo pagal poreikį idėja įgyvendinama per visuomenei atvirus centrus, pagalbos telefonų linijas bei kitomis priemonėmis. Jau mokykloje jaunas žmogus susiduria su profesinio rinkimosi ketinimais ir galimybių juos realizuoti paieškomis. Tuo metu tampa aktuali šeimos, mokyklos draugų, mokytojų, socialinių pedagogų, profesijos patarėjų, psichologų įtaka bei parama. Patarimai kaip teisingai pasirinkti tolimesnį profesinį mokymosi kelią, jaunam žmogui yra būtini ir labai naudingi. Dažnai yra reikalinga patyrusių specialistų pagalba profesijos rinkimosi klausimais, kuri turi būti kompleksinė, apimanti situacijos išsiaiškinimą, mokinio galimybių išsiaiškinimą, nuostatų ir gabumų vienai ar kitai veiklos sričiai vertinimą, kadangi profesijos pasirinkimas yra vienas iš svarbiausių, bei atsakingiausių sprendimų jauno žmogaus gyvenime. Nuo racionalaus profesinės veiklos pasirinkimo priklauso „tiek žmonių asmeninės, tiek visuomeninės gerovės augimas“ (Petrauskaitė, 1993). Taigi, sąmoningo profesinio sprendimo priėmimas nulemia tolimesnę žmogaus gyvenimo kelio kokybę, tačiau mokslininkų atliekami empiriniai tyrimai rodo, kad didesnę dalis moksleivių baigiamosiose klasėse yra vis dar neapsisprendę dėl būsimos profesinės veiklos (Pukelis, Garnienė, 2003).

Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos yra svarbios ir švietimo sistemai, ir darbo rinkai, siekiant, kad pagerėtų jų tarpusavio sąveika. Daugelyje pasaulio šalių šios paslaugos pradamos teikti jau ikimokyklinio amžiaus asmenims. Profesinis konsultavimas ypač svarbus mokykliniame amžiuje, nes būtent pagrindinių, vidurinių mokyklų bei gimnazijų moksleiviai turi pasirinkti mokymosi pakraipą, sieti pasirinkimą su būsima profesija. Tačiau tyrimų rezultatai parodo, kad mokyklose dar nesudaryta galimybė tinkamai padėti moksleiviams pasirengti būsimai profesinei karjerai. Tai atskleidžia profesinio pasirinkimo problemškumą ir su tuo susijusio profesinio informavimo svarbą nuolat kintančiame veiklos pasaulyje (Pukelis, Garnienė, 2003).

Problema. Susidarius naujoms profesinio informavimo, konsultavimo bei orientavimo paslaugų teikimo sąlygoms ir galimybėms, būtinas tyrimas siekiant įvertinti informaciją iš tiesioginių šių paslaugų adresantų apie tokių paslaugų prieinamumą, pasiūlos adekvatumą realiam poreikiui, kokybę, efektyvumą, problemas ir galimybes.

Tyrimo objektas - profesinio informavimo gimnazijoje problemos ir galimybės.

Tyrimo hipotezės:

1. Vyresnio amžiaus pedagogai moksleivių profesiniam informavimui skiria didesnę dėmesį nei jaunesnio amžiaus kolegos.

2. Tikėtina, jog mokytojų ir moksleivių nuomonė apie profesinio informavimo situaciją gimnazijoje yra skirtinga.

Tyrimo tikslas – atskleisti profesinio informavimo gimnazijoje problemas ir galimybes.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išsiaiškinti profesinio informavimo gimnazijoje problemas.
2. Apžvelgti profesinio informavimo gimnazijoje galimybes.
3. Palyginti gimnazijos mokinių ir mokytojų požiūrį į profesinį informavimą.

Tyrimo metodologija.

Tyrimo metodologiją sudaro:

Humanistinė asmenybės teorija (Maslow, 1970). Jos atstovai teigia, jog asmenybė siekdama savirealizacijos nuolat auga ir vystosi. Kiekvieno individo asmenybėje glūdi vidinis mokymosi poreikis, noras pažinti, tobulinti save, atskleisti savo potencines galias, realizuoti save ne tik asmeniniame, bet ir profesiniame gyvenime. Pagal A. Maslow poreikių hierarchijos nuoseklumą skiriamos keturios gyvenimo pakopos. Viena pirmųjų – jaunystė. Daugeliui žmonių tai amžiaus tarpnis nuo 16 iki 25 metų. Prieš tai nugalimas vaikystės periodas. Šioje pakopoje susiformuoja žmogaus asmenybė. Išskyla profesijos pasirinkimo problema. Vėlesnieji jaunystės metai sutampa su darbinės veiklos pradžia. Jei šioje pakopoje nesusiformuoja asmenybė, ateityje gali kilti nemažai problemų ir profesinėje srityje.

Franc Parsons bruožų ir faktorių teorija (Patton, McMahon, 1999). F. Parsons pagrindė profesijos rinkimosi proceso struktūrą, kurią sudaro keturi elementai:

- savęs pažinimas;
- profesinis informavimas (geras darbo pasaulio pažinimas, profesijos aprašų (profesiogramų) studijavimas, atitinkamos profesijos atstovų veiklos stebėjimas ir pan.);
- profesinis veiklinimas (praktiniai bandymai atlikti veiklas susijusias su pasirinkta profesija, profesinio veiklinimo paskirtis – geriau pažinti save ir profesijas, išbandyti praktiškai);
- profesinis konsultavimas (konsultanto pagalba renkantis profesiją).

Ši teorija remiasi prielaida, jog profesijos pasirinkimas yra sąmoningas ir racionalus procesas, kuriame pats žmogus arba profesinis konsultantas nustato individualias psichologinių ir fizinių savybių dispozicijas ir suderina jas su įvairių profesijų reikalavimų dispozicijomis.

Tyrimo metodai: literatūros ir švietimą reglamentuojančių dokumentų analizė, anketinė apklausa, statistinė duomenų analizė.

Tyrimo duomenų apdorojimas buvo atliekamas SPSS (Statistical Package for Social Sciences- Windows Release 17.0).

Statistinei duomenų analizei atlikti buvo naudojama aprašomoji statistika, Mann – Whitey U, Chi kvadratu kriterijai, Kendalo tau-c koreliacijos koeficientas.

Tyrimo imtis ir organizavimas. Tiriamųjų generalinę aibę sudaro Raseinių rajono gimnazijų moksleiviai. Statistiniais duomenimis 2009-2010 mokslo metais Raseinių Žemaičio gimnazijoje mokėsi 285 moksleiviai, dirbo 23 mokytojai ir 2 PIT darbuotojai, Raseinių rajono Ariogalos gimnazijoje – 250 mokinių, 25 mokytojai ir 2 PIT darbuotojai, Raseinių rajono Viduklės Simono Stanevičiaus gimnazijoje – 170 mokinių, 27 mokytojai ir 3 PIT darbuotojai.

Tyrimo metu apklausta 311 moksleivių, 38 mokytojai bei 7 profesinių informavimo taškų (PIT) specialistai. Respondentams pateikta anoniminė anketa, kuria siekiama nustatyti profesinio informavimo problemas ir galimybes gimnazijose.

Tyrimo etapai.

I etapas (2008 m. rugsėjo - gruodžio mėn.) analizuota sociologinė, psichologinė, pedagoginė, vadybinė literatūra ir švietimą reglamentuojantys dokumentai.

II etapas (2009 m. sausio – liepos mėn.) kurta tyrimo metodika, ruoštas tyrimo instrumentas.

III etapas (2009 m rugsėjo – spalio mėn.) atlikta anketinė apklausa.

IV etapas (2009 m. lapkričio mėn. – 2010 sausio mėn.) atlikta empirinio tyrimo kiekybinė analizė. Remiantis gautais rezultatais patikrinta tyrimo hipotezė, suformuluotos išvados, bei rekomendacijos.

Darbo naujumas / reikšmingumas.

Pirmą rimtą profesinį sprendimą moksleiviai priima antroje gimnazijos klasėje, kai reikia rinktis mokymosi dalykus. Būtent tada moksleivis turi apsispręsti, kuriuo gyvenimo keliu jis nori pasukti. Čia dažniausiai pritrūksta mokytojo ir profesijos konsultanto pagalbos. Šis konsultavimas turi būti skirtas kuo geriau spręsti moksleivio profesinio pasirinkimo klausimus (Jovaiša, Orenienė, 2003).

Europos komisijos 2006 m. raporte *PROGRESS TOWARDS THE LISBON OBJECTIVES IN EDUCATION AND TRAINING* teigiama, kad ryškėja tendencija siūlyti 14-19 metų mokiniams daugiau profesinio mokymosi galimybių, daugiau galimybių susipažinti su darbo pasauliu, galimybių išbandyti savo jėgas ir pasirengimą darbo pasauliui (Gudynas, 2007). Aprašytos naujovės leis moksleiviui laisviau pasirinkti dalykus, planuojant profesinę karjerą ir labiau individualizuoti savo ugdymo planą atsižvelgiant į siekius, polinkius ir gebėjimus.

Profesinio informavimo tema buvo aktuali jau nuo Nepriklausomos Lietuvos laikų. Mokyklai nuolat buvo keliamas uždavinys organizuoti moksleivių profesinį švietimą, konsultuoti juos remiantis gebėjimų, psichofiziologinių tyrimų duomenimis. Šitai neprarado aktualumo ir dabar. Moksleiviui keliamas uždavinys sugebėti įvertinti savo tinkamumą, savo mokymąsi siejant su būsima profesija. Savo sugebėjimų pažinimas – vienas iš profesinio apsisprendimo sėkmę lemiančių vidinių veiksnių. Sugebėjimo jausmas susijęs su pasitikėjimu savo jėgomis ir jis yra svarbus moksleivio karjeros procese jai rengiantis, planuojant bei realizuojant individualų karjeros kelią. Moksleivis, siekiantis save realizuoti, turi atpažinti savo galias, sugebėjimus, talentus, stengtis juos kuo geriau išvystyti ir patobulinti. Taigi moksleivis pirmiausia turėtų pagalvoti apie savo mokymosi pasiekimus. Todėl būtina pabrėžti labai svarbų pedagogų, psichologų vaidmenį padedant moksleiviui suvokti, kokie yra jo sugebėjimai. Kaip racionaliai organizuoti profesinį informavimą mokykloje ir tikslingai perteikti informaciją profesinio orientavimo klausimais mokslininkai dar nenustatė, nors teorinio pagrindo tam yra pakankamai. Praktiniu požiūriu, keičiantis visuomenės bei profesinės rinkos reikalavimams, moksleivimas vis sunkiau apsispręsti, mokyklos dar nesugeba tinkamai jiems padėti. Moksleiviams labai dažnai sunku rasti informacijos apie pasirenkamą profesiją bei kur studijuoti, jie nemoka naudotis gauta informacija, nemoka pažinti savęs, atskleisti savo lūkesčius. Jaunuoliams sunku priimti sprendimus.

Visos anksčiau išvardintos problemos reikalauja atskleisti profesinio informavimo problemas, aptarti profesinio informavimo galimybes ir palyginti mokinių ir mokytojų požiūrį į profesinį informavimą gimnazijoje.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, 2 skyriai, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas ir 3 priedai. Darbe pateikiama 40 lentelių.

Tyrimo metodika. Siekiant atskleisti profesinio informavimo gimnazijoje problemas ir galimybes atlikta mokslinės literatūros ir nacionalinių dokumentų analizė, nusakanti teorinius tyrimo aspektus, ir moksleivių, mokytojų ir profesinio informavimo taškų darbuotojų anketinė apklausa. Klausimynas buvo sudarytas iš socialinių demografinių ir konstrukto (tiriamąjo objekto) klausimų.

Esminių sąvokų žodynas

Profesija – tai atitinkamomis žiniomis, mokėjimais, sugebėjimais ir įgūdžiais pagrįstos žmonių veiklos rūšių kombinacijos, užtikrinančios žmonėms prielaidas tenkinti savisaugos ir saviraiškos poreikius (Profesijos patarėjų mokymo metodinė medžiaga, 2004).

Profesinis informavimas (vocational information) – tai žinių apie profesijų turinį ir reikalavimus, profesijos įgijimo, kvalifikacijos kėlimo ir įsidarbinimo galimybes suteikimas (Profesijos patarėjų mokymo metodinė medžiaga, 2004).

Profesinio informavimo taškai – tai akredituotos institucijos, kurios turi įrengtus laisvos prieigos prie interneto taškus, priėjimą prie šalies švietimo ir darbo rinkos duomenų bazių ar sukauptą informaciją kompiuterinėse laikmenose, vaizdajuostėse, spaudiniuose ir pan. (Profesinio informavimo B metodika, 2007).

Profesinis konsultavimas – specialiai organizuota veikla, padedanti asmenims išrinkti profesiją, atsižvelgiant į jų individualias savybes, darbo rinkos bei profesinio mokymo galimybes. Profesinis konsultavimas remiasi darbo rinkos, profesijų tyrimų rezultatais bei profesinės psichologijos metodais (Profesijos patarėjų mokymo metodinė medžiaga, 2004).

Profesinis orientavimas – tai nuoseklus ir kryptingas asmens parengimas profesijos pasirinkimui bendrojo lavinimo, profesinio informavimo ir konsultavimo priemonėmis (Profesijos patarėjų mokymo metodinė medžiaga, 2004).

Profesijos patarėjas – kvalifikuotas specialistas, teikiantis žinias profesinio informavimo tikslinėms grupėms apie švietimo institucijas, mokymo ar studijų programas, profesijas, kvalifikaciją, jų įgijimo sąlygas, darbo rinką, įsidarbinimo ir profesinės karjeros galimybes (Profesinio informavimo B metodika, 2007).

1. PROFESINIO INFORMAVIMO PROBLEMŲ IR GALIMYBIŲ GIMNAZIJOJE

TEORINIS PAGRINDIMAS

1.1. Profesinio informavimo samprata.

Vykstant nuolatiniais mokslo, technikos ir technologijų pokyčiams, keičiasi ir veiklos pasaulis, lemiantis nuolat keliamus naujus reikalavimus darbuotojų profesinei kvalifikacijai. Spartėjant naujų profesijų atsiradimui ir senų nykimui, profesijos, atitinkančios žmogaus lūkesčius, rinkimosi problema tampa ypač svarbi.

Mokykloje, siekiant supažindinti mokinius su profesijų įvairove, pasitelkiamas profesinis informavimas. **Profesinis informavimas** – tikslingas konsultuojamųjų supažindinimas su profesijomis, su šių profesijų psichologiniais, mediciniais, socialiniais, ekonominiais ir kitais reikalavimais asmeniui bei kvalifikacijai (Profesinio informavimo metodika mokytojams, 2005).

Kaip teigia D. Beresnevičienė (1995, p. 67), „**profesinis informavimas** – tai mokinių supažindinimas su profesijomis ir profesinio mokymo įstaigomis. Profesinis informavimas yra sudedamoji profesinio orientavimo sistemos dalis, teikianti mokiniams, ekonomikos, socialinių, pedagogikos, psichologijos, medicinos ir kitokių žinių apie profesijas ir jų įsigijimo būdus, būsimojo darbo turinį“.

„**Profesinio informavimo paskirtis** – suteikti augančiai kartai informacijos apie profesijų pasaulį, padaryti ją prieinamą, sudarant sąlygas priimti racionalius profesijos rinkimosi ir karjeros projektavimo sprendimus, derinant saviraiškos ir individualius asmenybės tobulėjimo poreikius su darbo rinkos reikalavimais“ (Augienė, 2009, p.104).

Pagrindinis **profesinio informavimo tikslas** – padėti mokiniui susidaryti tikslą ir išsamų būsimos profesijos vaizdą. Įgyvendindamas šį tikslą profesinio informavimo specialistas tvarko tikslinių grupių poreikius atitinkančią informaciją, prieinamai teikia ją kiekvienam asmeniui ar asmenų grupėms sudarydamas sąlygas klientui priimti racionalius profesijos rinkimosi ir karjeros planavimo sprendimus derinti saviraiškos bei individualius asmens tobulėjimo poreikius su darbo rinkos reikalavimais (Profesinio informavimo standartas, 2007).

Bendrieji profesinio informavimo tikslai yra:

- padėti mokiniams, studentams, asmenims, „iškritusiems“ iš bendrojo lavinimo sistemos, asmenims be profesinio pasirengimo ir kt. planuoti bei valdyti savo karjeros plėtotę realizuojant mokymosi visą gyvenimą principą;
- skatinti bendrojo lavinimo ir profesinio rengimo institucijų mokytojus ugdyti mokinius prisiimti atsakomybę už savo mokymąsi bei tolimesnių studijų kokybę;
- padėti įmonių darbuotojams pasirinkti tolesnį profesinio tobulėjimo kelią;
- aprūpinti politikus objektyvia informacija priimant sprendimus apie tolesnę karjeros projektavimo sistemos plėtotę;
- gerinti bendrojo lavinimo ir profesinio rengimo sistemų bendradarbiavimą bei sąveiką atsižvelgiant į vietinius, regioninius, nacionalinius ir europinius darbo rinkos poreikius;
- mažinti socialinę atskirtį ir didinti darbo rinkos veiksmingumą (Pukelis, 2002).

Kaip nurodo Profesinio konsultavimo metodinės rekomendacijos profesijos konsultantams (2008) **profesinio informavimo uždaviniai** yra teikti informaciją apie:

1. Švietimo sistemos teikiamas mokymosi ir studijų galimybes, priėmimo sąlygas, įgyjamas kvalifikacijas profesinėse ir aukštosiose mokyklose;
2. Profesinio mokymosi, studijų, įgyjamų kvalifikacijų ir profesijų sąsajas;
3. Kvalifikacijas, kvalifikacijų įgijimą, tobulinimą, persikvalifikavimo tvarką;
4. Įsidarbinimo ir profesinės karjeros galimybes;
5. Atvirąją informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemą (AIKOS), kitas informacines sistemas ir profesinio informavimo šaltinius;
6. Bendradarbiavimo su profesinio informavimo ir konsultavimo partneriais galimybes.

Vadinasi, profesinis informavimas ir jo turinys turi būti organizuojamas laikantis atitinkamų profesinio informavimo teikimo ir profesinio informavimo turinio sudarymo principų.

Pagal Profesinio informavimo standartą (2007), skiriami tokie **profesinio informavimo teikimo principai**:

- pagarba asmeniui, jo profesiniam ketinimui ar apsisprendimui;
- laisvas ir savarankiškas asmens apsisprendimas renkantis informacijos teikėjus ir šaltinius;

- informacijos teikimo objektyvumas, nešališkumas ir konfidencialumas;
- profesinio informavimo prieinamumas ir lygių galimybių laikymasis teikiant informaciją;
- profesinio informavimo sistemiškumas ir nuoseklumas;
- informavimo metodų ir priemonių kompleksiskumas, korektiškumas ir tęstinumas įvertinant asmenines, mokymosi / studijų, ekonomines, geografines, socialines, įsidarbinimo ir kitas galimybes;
- profesijų tarpusavio priklausomumo, socialinio naudingumo ir sąryšio atskleidimas;
- teorinio ir praktinio profesijos pažinimo vienovės principas;
- profesinio informavimo paslaugų kokybės užtikrinimas ir tobulinimas.

Skiriami tokie profesinio informavimo *principai* (Profesinio informavimo standartas (2007):

informavimo sistemingumas ir nuoseklumas. Profesinis informavimas turi būti vykdomas sistemingai, todėl jo turinį reikia paskirstyti atsižvelgiant į tikslinių grupių profesijos rinkimosi sambrandą, siekiant užtikrinti laipsnišką ir nuoseklų jo įsisavinimą. Profesiniu žmonių gyvenimu domisi ir pradinių klasių mokiniai, ir vyresni žmonės, todėl profesinio informavimo turinį reikia pateikti įvertinus kliento išsilavinimą, interesus, poreikius ir kitus veiksnius;

atitiktis profesinio informavimo tikslinių grupių amžiui ir profesijos rinkimosi sambrandai. Profesinis informavimas turi atitikti tikslinių grupių amžių. Yra sudėtingų specialybių, kurių turinui suvokti reikia atitinkamo išsilavinimo, todėl svarbu nustatyti specialybių turinio prieinamumą žmonėms pagal jų išsilavinimo lygį ir žinias;

teorijos ir praktikos vienovės principas. Šis principas padeda parinkti daugelį konkrečių priemonių bei renginių, leidžiančių profesinio informavimo tikslinių grupių atstovams praktiškai išbandyti kai kuriuos profesinius darbus, apie kuriuos jie gavo teorinių žinių, išmėginti savo jėgas, tvirčiau įsisaugoti profesinio darbo vaidmenį visuomenei ir sau;

žmogaus veiklos atskleidimas dirbant. Šio principo keliamas reikalavimas – visais atvejais informuoti klientus ne tik apie darbo procesus, gamybos sąlygas, bet ir matyti darbe žmogų, pastebėti jo poveikį gamybos eigai, vystymąsi ir augimą, jo poreikių patenkinimą ir dalyvavimą visuomeniniame gyvenime. Kitaip tariant, atskleisti profesijos prieštarumą – subjektyvųjį ir objektyvųjį profesijos aspektą. Šis principas įpareigoja profesiniam informavimui parinkti atitinkamą turinį;

pagarbos kiekvienai profesijai, profesijų tarpusavio priklausomumo ir socialinio naudingumo atskleidimas. Kiekviena profesija yra garbinga, todėl nusipelno būti vertinama teigiamai. Tiek teisininko, tiek pardavėjo profesijos yra reikalingos visuomenei, todėl žmogus, dirbantis šiose ir kitose srityse, nusipelno pagarbos. Be to, daugelis profesijų glaudžiai susijusios tarpusavyje ir yra vienos nuo kitų priklausomos. Pavyzdžiui, be ūkininko nereikėtų nei maisto perdirbėjų, nei padavėjų, be inžinierių nebūtų statomi namai, nauji įrenginiai ir t. t. Visos profesijos yra vertingos, jeigu jas įgiję asmenys turi tam reikalingų savybių, polinkių bei gabumų. Visuomenė suformuoja pagrindinius tinkamumo profesijai kriterijus;

savirealizacijos ir profesijos rinkimosi vertingumas. Žmogus privalo save realizuoti ir jausti malonumą bei dvasinį komfortą dirbdamas, vadinasi, šis principas klientams padeda suvokti, kad renkantis profesiją būtina atsižvelgti į savo gabumus ir polinkius. Profesijos pasirinkimas yra svarbus žingsnis gyvenime, kurį gali lemti asmens vidinis ir laisvas apsisprendimas, o ne aplinka, draugų ir artimųjų nuomonė. Pirmiausia, reikia apgalvoti, kokia sritis, veikla ir koks darbo pobūdis pačiam asmeniui būtų priimtinausias. Antra, negalima paisyti mados arba sąlyginio profesijų skirstymo į prestižines ir neprestižines;

profesijos istoriškumas. Šis principas reikalauja žmogų supažindinti su profesijos istorija ir jos vystymusi, profesijos poreikiu ir perspektyva, jos dabartine reikšme ekonomikai, kultūrai, visuomenei, profesijos ryšiu su kitomis profesijomis, jos specialybėmis, kategorijomis ir reikalingomis kvalifikacijomis, mokyklomis, kuriose galima įgyti šią profesiją, mokymosi sąlygomis, pareigomis, etatais, darbo vietomis.

Profesinio informavimo metodika mokytojams (2004) nurodo, jog vienas svarbiausių ugdymo uždavinių – parengti jaunimą racionaliai pasirinkti profesiją. Todėl labai svarbu jaunam žmogui padėti pažinti save, savęs pažinimo procesą padaryti gilesnį, kokybiškesnį. Svarbiausia savęs pažinimo sąlyga – veikla (žaidimai, mokymasis, darbas). Prieš pradėdamas dirbti pagal pasirinktą profesiją vaikas arba mergina dažniausiai renka informaciją apie jį / ją dominančią profesiją. **Profesinio informavimo paskirtis** – augančiai kartai suteikti informacijos apie profesijas. Profesinis informavimas turi laikytis tokių pagrindinių reikalavimų:

1. Supažindinti mokinius su profesijų įvairove, atsižvelgiant į jų amžiaus ypatybes, profesinę patirtį (vartoti mokiniams tik suprantamus žodžius, kalbėti aiškiai, logiškai, orientuotis į tai, ką jie jau žino, moka, ką yra dirbę, kiek mokiniams gali būti patraukli išorinė profesijos pusė, atkreipti dėmesį į nelabai reikšmingas profesijos savybes).

2. Atskleidžiant profesijos reikalavimus žmogui, aptarti, kurios temperamento ir charakterio ypatybės, kokie gebėjimai ir polinkiai padeda pasiekti geresnių darbo pagal ją rezultatų, kaip derėtų lavinti profesijai reikalingus gebėjimus.

3. Parodyti specialybės laimėjimus ir jos raidos perspektyvas, socialinius ir ekonominius ypatumus, smulkiai aptarti darbo pagal šią specialybę turinį.

4. Ypatingą dėmesį skirti toms profesijoms, kurios gyvybiškai svarbios tautos ūkiui, reikalingos jo ekologinėms, ekonominėms ir kitokioms problemoms spręsti.

5. Profesinis informavimas turi būti taip organizuojamas, kad skatintų mokinius rinktis profesiją, apgalvoti teigiamą ir neigiamą darbo poveikį žmogui, savirealizacijos perspektyvas (Beresnevičienė, 1995).

Profesinį informavimą paprastai atlieka profesinio informavimo konsultantai. Profesinis informavimas apima informacijos apie profesijas *rinkimą, tvarkymą ir teikimą*. Profesiniam informavimui svarbus reikalavimas – visapusiškai ir kuo išsamiau atskleisti kiekvienos profesijos turinį. Todėl labai svarbu numatyti ir įveikti vadinamuosius *informavimo trikdžius*, neleidžiančius klientui gauti objektyvios informacijos apie save ir profesiją. Vadinasi, svarbu atskleisti medicininius, psichologinius, fiziologinius reikalavimus konkrečios profesijos atstovams, socialines ir ekonomines darbo sąlygas bei rezultatus (atlyginimą, statusą, pobūdį ir pan.). Profesinio informavimo metu vaiko sąmonėje pradeda bręsti profesiniai ketinimai. *Profesinis ketinimas* – pirmasis žingsnis apsisprendžiant dėl profesijos. Profesinis ketinimas nuo profesinio apsisprendimo skiriasi informuotumo apie save, profesiją ir šių dviejų žinojimų suderinamumo lygiu. Todėl profesiniai ketinimai būna įvairaus sąmoningumo lygio. Jį lemia „teorinis“ ir „praktinis“ informuotumas. „Teorinis“ informuotumas priklauso nuo apsiskaitymo, bendravimo su dominamos profesijos atstovais, profesinės veiklos stebėjimų patirties ir pan. „Praktinį“ informuotumą lemia veiklos, susijusios su dominama ar jai artima profesija, patirtis, t. y. profesinio veikimo skatinimas. Profesinis informavimas iš esmės yra tam tikra profesinio konsultavimo forma, kurio metu konsultantas tik pateikia informaciją klientui, bet nekonsultuoja ir nepatarinėja jam (Profesinio informavimo standartas, 2007).

Svarbi *profesinio informavimo konsultanto funkcija* – prieinamumas. Siekiant realizuoti šią funkciją profesinis informavimas turi būti nuolat teikiama ir visiems prieinama paslauga, sudaranti sąlygas asmeniui priimti racionalius profesijos rinkimosi ir karjeros planavimo sprendimus, derinant saviraiškos bei individualius asmenybės tobulėjimo poreikius su darbo rinkos reikalavimais.

Profesinio informavimo prieinamumą Lietuvoje užtikrina profesinio informavimo sistema, kurią sudaro profesinį informavimą įgyvendinančios įstaigos ir jose dirbantys profesinio informavimo vykdytojai, teikiantys profesinį informavimą.

Atsakingos ir **profesinį informavimą vykdančios institucijos:**

Švietimo ir mokslo ministerija;

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija;

Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kūrybos centras;

miestų ir rajonų savivaldybės;

Lietuvos darbo birža;

Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba;

Švietimo informacinių technologijų centras;

profesinio informavimo taškai;

profesinio konsultavimo centrai;

bendrojo lavinimo mokyklos;

profesinės mokyklos;

aukštosios mokyklos;

kitos valstybinės ir privačios profesinio informavimo veiklas vykdančios institucijos.

Už profesinį informavimą atsakingos ir profesinio informavimo paslaugas teikiančios institucijos *atlieka joms priskirtas funkcijas ir sąveikauja tarpusavyje*. Pavyzdžiui, Švietimo ir mokslo ministerija tvirtina ugdomo karjerai programos gaires, koordinuoja profesinio informavimo taškų aprūpinimą technine įranga, tvirtina Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kūrybos centro (LMITKC) metinį profesinio informavimo planą.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija koordinuoja ir planuoja profesinio konsultavimo veiklas, kurios dažnai būna susijusios su profesinio informavimo teikiamomis žiniomis.

Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kūrybos centras aprūpina bendrojo lavinimo ir profesines mokyklas, profesinio informavimo taškus bei Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybą profesiniam informavimui skirtais leidiniais (apie mokymosi ir studijų galimybes, kvalifikacijas, profiliavimą bei kt.) ir priemonėmis, profesinio informavimo metodinėmis rekomendacijomis; paskirsto ir pristato profesiniam informavimui skirtus leidinius (apie profesijas, darbo rinką ir kt.) bei priemones, gautas iš Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos (LDRMT), bendrojo lavinimo ir profesinėms mokykloms, profesinio informavimo taškams bei kitoms Švietimo ir mokslo ministerijos reguliavimo sričiai priskirtoms institucijoms; atsako už profesinio informavimo taškų personalo mokymą.

Kiekvienais metais rengiamas profesinio informavimo planas, kuriame numatomos profesinio informavimo veiklos priemonės, jų įgyvendinimo terminai bei finansavimo būdai (valstybės biudžetas, ES fondai ir kt.).

Miestų ir rajonų savivaldybės koordinuoja ir planuoja profesinio informavimo taškų steigimą ir veiklą; glaudžiai bendradarbiauja su profesinio informavimo taškų steigėjais, ypač su bendrojo lavinimo mokyklomis.

Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba aprūpina teritorines darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnybas, Lietuvos darbo biržą (LDB), LMITKC, profesinio konsultavimo centrus profesiniam informavimui skirtais leidiniais (apie profesijas, darbo rinką ir kt.), profesinio konsultavimo metodinėmis priemonėmis (diagnostinės metodikos ir kt.) bei profesijos konsultantų mokymo ir kitomis programomis; paskirsto ir pristato profesiniam informavimui skirtus leidinius (apie mokymosi ir studijų galimybes, kvalifikacijas, individualizuotą mokymąsi bei kt.) ir priemones, gautas iš LMITKC, teritorinėms darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnyboms, Lietuvos darbo biržai, profesinio konsultavimo centrams bei kitoms Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos reguliavimo sričiai priskirtoms įstaigoms.

Lietuvos darbo birža aprūpina teritorines darbo biržas profesinio konsultavimo, darbo, jaunimo darbo bei informacijų ir konsultacijų centrus profesiniam informavimui skirtais leidiniais (apie profesijas, darbo rinką ir kt.) ir priemonėmis, gautomis iš LDRMT; aprūpina LDRMT profesiniam informavimui skirtais leidiniais ir priemonėmis, sukurtais LDB reguliavimo sričiai priskirtose įstaigose; atsako už teritorinių darbo biržų profesinio konsultavimo, darbo, jaunimo darbo bei informacijų ir konsultacijų centrų personalo mokymą; aprūpina teritorines darbo biržas profesinio konsultavimo, darbo, jaunimo darbo bei informacijų ir konsultacijų centrus technine įranga; koordinuoja teritorinių darbo biržų profesinio konsultavimo, darbo, jaunimo darbo bei informacijų ir konsultacijų centrų veiklą.

Švietimo informacinių technologijų centras aprūpina profesinio informavimo taškus programine įranga; tvarko Atvirą informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemą (AIKOS) ir jos interneto svetainę bei atsako už jos veikimą.

Bendrojo lavinimo, profesinės ir aukštosios mokyklos atsako už profesinio informavimo taško veiklą (vartotojų aptarnavimą, profesinio informavimo leidinių kaupimą, saugojimą ir pateikimą, patalpas bei interneto ryšį), rūpinasi profesinio informavimo taško akreditavimu, planuoja mokyklos profesinio informavimo veiklą, pagal švietimo ir mokslo ministro patvirtintas ugdymo karjerai programos gaires rengia ugdymo karjerai programas ir jas integruoja į ugdymo turinį; atsako už prieigos prie AIKOS interneto svetainės užtikrinimą.

Kitos valstybinės ir privačios profesinio informavimo veiklą vykdančios institucijos atsako už profesinio informavimo paslaugų teikimo kokybę, užtikrina profesinio informavimo leidinių kaupimą, saugojimą ir pateikimą, aprūpina patalpomis bei internetu ryšiu; gali steigti profesinio informavimo taškus; rūpinasi jų akreditavimu, planuoja mokyklų aprūpinimą profesinio informavimo veiklomis; atsako už prieigos prie AIKOS interneto svetainės užtikrinimą. (Profesinio informavimo standartas, 2007).

Profesinį informavimą tiesiogiai realizuoja **profesinio informavimo vykdytojai**, (Profesinio informavimo standartas, 2007) kuriais gali būti:

- bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai ir klasių auklėtojai;
- profesijos mokytojai;
- socialiniai pedagogai;
- mokyklų psichologai;
- profesinio informavimo konsultantai;
- profesijos konsultantai;
- profesinio informavimo taškų patarėjai;
- profesinio informavimo taškų veiklos vertintojai;
- darbo biržų, darbo rinkos mokymo tarnybų ir Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kūrybos centro darbuotojai;
- privačių konsultavimo agentūrų profesijos konsultantai, tarpininkai ir kiti specialistai.

Bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai ir klasių auklėtojai mokiniams suteikia elementarių žinių apie darbo ir profesijų pasaulį, AIKOS interneto svetainę ir kitus profesinio informavimo šaltinius, profesinio informavimo taško teikiamas paslaugas; informuoja, kur galima rasti profesinio informavimo ir konsultavimo institucijas.

Profesijos mokytojai profesinių mokyklų mokiniams teikia informacijos apie AIKOS svetainę ir kitus profesinio informavimo šaltinius, profesinio informavimo taško teikiamas paslaugas, darbo rinką, profesijas, kvalifikacijas, tolesnio mokymosi galimybes, priėmimo sąlygas; informuoja, kur galima rasti profesinio informavimo ir konsultavimo institucijas; darbdaviams teikia informacijos apie profesinėje mokykloje siūlomas kvalifikacijas, vykdomas mokymo programas, kvalifikacijos tobulinimo galimybes.

Profesijos patarėjai organizuoja profesinio informavimo taško veiklą, kaupia, saugo ir tvarko profesiniam informavimui reikalingą informaciją magnetinėse laikmenose, žinynuose, informaciniuose leidiniuose, aprašuose ir kt. Naudodamiesi AIKOS ir kitais informaciniais šaltiniais teikia profesinio informavimo paslaugas bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams ir visiems

profesinio informavimo taškui priskirtoje teritorijoje gyvenantiems asmenims padeda išmokyti naudotis AIKOS ir kitomis interneto svetainėmis; mokiniams teikia žinių apie profesijų ir darbo pasaulį, profesijų turinį, jų ypatumus ir reikalavimus, mokymosi ir studijų galimybes Lietuvos Respublikoje ir užsienyje, mokymo ir studijų programas, įgyjamas kvalifikacijas, priėmimo sąlygas, kvalifikacijos įgijimo arba tobulinimo, įsidarbinimo ir profesinės karjeros galimybes; bendrojo lavinimo ir profesinių mokyklų mokytojus informuoja apie teikiamas paslaugas bei naujoves profesinio informavimo srityje; taip pat teikia įvairias profesinio informavimo paslaugas iš švietimo sistemos „iškritusiems“ asmenims, jaunuoliams, neturintiems profesinio pasirengimo, dirbantiems ir bedarbiams, darbdaviams; paaiškina, kaip rasti profesinio konsultavimo institucijas; rūpinasi, kad priskirtų mokyklų mokiniai gautų informacijos apie profesinio konsultavimo paslaugas artimiausiame profesinio konsultavimo centre.

Socialiniai pedagogai ir mokyklų psichologai mokiniams teikia informacijos apie AIKOS interneto svetainę ir kitus profesinio informavimo šaltinius, profesinio informavimo taško teikiamas paslaugas, darbo rinką ir profesijas; padeda mokiniams susirinkti reikalingos informacijos bei medžiagos ir susidaryti individualius profesinės karjeros planus bei juos vykdyti; informuoja mokytojus, klasės auklėtojus, profesijos mokytojus apie profesinės karjeros planavimo principus ir metodikas.

Asmenys, kuriems skirtas profesinis informavimas, gali būti:

- jaunesniojo mokyklinio amžiaus (1–4, 5–8 klasių) mokiniai;
- asmenys, „iškritę“ iš bendrojo švietimo sistemos;
- jaunuoliai, neturintys profesinio pasirengimo;
- vyresniojo mokyklinio amžiaus (9–12 klasių) mokiniai;
- stojantys į Lietuvos profesines mokyklas asmenys;
- profesinių mokyklų mokiniai;
- stojantys į Lietuvos aukštąsias mokyklas asmenys;
- kolegijų ir universitetų studentai;
- mokinių tėvai;
- mokytojai;
- profesijos mokytojai;
- dėstytojai;
- profesinio informavimo konsultantai;
- profesijos konsultantai;
- dirbantys asmenys;

- bedarbiai;
- persikvalifikuojantys asmenys;
- tobulinantys kvalifikaciją asmenys;
- darbdaviai;
- politikai;
- neįgalieji;
- kaliniai;
- imigrantai;
- kiti asmenys.

Profesinio informavimo turinys turi užtikrinti asmens sąmoningumą renkantis profesijas, priklausomai nuo šalies ekonomikos bei darbo rinkos poreikių. Vadinasi, apie kiekvieną profesiją asmuo turėtų gauti tokios informacijos:

1. *tinkamas profesijos ir specialybės suvokimas* – profesijos ir specialybės sampratos, jų istorinės ištakos, vystymosi ypatybės, poreikis visuomenėje, perspektyvos, mokyklos, kuriose galima įgyti šią profesiją, įstojimo ir mokymosi sąlygos bei kita informacija;

2. *profesijos ir specialybės darbo pobūdis* – darbo proceso turinys, reikalingos žinios ir įgūdžiai, darbo forma (lauke, patalpose, jūroje, po žeme ir pan.), darbo pobūdis (su žmonėmis ar instrumentais, reikalauja daugiau fizinės ar dvasinės įtampos) ir pan.;

3. *asmenybei keliami reikalavimai* – charakterio bruožai, dorovinės savybės, fiziologinės, psichologinės ir medicininės kontraindikacijos (nepageidautinos savybės);

4. *ekonominiai ir socialiniai profesijos ir specialybės ypatumai* – darbo sąlygos, darbo dienos, savaitės trukmė, atostogos, profesinė geografija, uždarbis, socialinės garantijos, karjeros pabaiga ir pensinio amžiaus riba bei kt.;

5. *literatūra apie profesiją ir specialybę, internetinės duomenų bazės (pvz., AIKOS), elektroninės laikmenos, vaizdinė medžiaga ir kiti informaciniai duomenys*, su kuriais klientas yra pajėgus savarankiškai susipažinti.

Profesinis informavimas tampa efektyvesnis, jeigu naudojamos įvairios **profesinio informavimo formos ir metodai**.

Profesinio informavimo formomis laikomi renginiai, kurių metu supažindinama su profesijomis bei žmogaus savybėmis, reikalingomis atlikti tam tikrą veiklą. Kuo daugiau naudojama profesinio informavimo formų, tuo lengviau prisiderinti prie konkrečių tikslinių grupių poreikių. Formų įvairiapusiškumas palengvina ne tik domėjimąsi profesine veikla, bet ir išplečia profesinį

akiratį, padidina interesą. Profesinio informavimo formos sukelia ne tik laikiną susidomėjimą profesija, bet ir gali išugdyti nuolatinį domėjimąsi bei išplėsti profesinį akiratį.

Profesinis informavimas mokykloje gali būti vykdomas ir užklausinėje, užmokyklinėje ir visuomeninėje veikloje. Efektyvų poveikį duoda skirtingų formų derinimas. Pavyzdžiui, po ekskursijos rekomenduojama dar pasikalbėti su mokiniais. Pasak D. Beresnevičienės (1990), kad ir kokią profesinio informavimo formą organizatorius pasirinktų, svarbu, laikytis tokių pagrindinių reikalavimų:

1. Supažindinant mokinius su profesijų įvairove, atsižvelgti į jų amžiaus ypatybes, profesinę patirtį.
2. Atskleidžiant profesijos reikalvumus žmogui, aptarti, kurios temperamento ir charakterio ypatybės, kokie gebėjimai ir polinkiai padeda pasiekti geresnių darbo, pagal ją rezultatų, kaip derėtų lavinti profesijai reikalingus gebėjimus.
3. Parodyti specialybės laimėjimus ir jos raidos perspektyvas, socialinius ir ekonominius ypatumus, smulkiai aptarti darbo pagal šią specialybę turinį.
4. Ypatingą dėmesį skirti toms profesijoms, kurios gyvybiškai svarbios tautos ūkiui, reikalingos jos ekologinėms, ekonominėms ir kitoms problemoms spręsti.
5. Profesinis informavimas turi būti taip organizuojamas, kad skatintų mokinius atsakingai rinktis profesiją, apgalvoti teigiamą ir neigiamą darbo poveikį žmogui, savirealizacijos perspektyvas.

Populiariausios praktikoje paplitusios **profesinio informavimo formos**:

- profesinis informavimas per pamokas;
- ekskursijos į įmones ir profesines mokyklas;
- susitikimai su atitinkamos profesijos atstovais;
- masinių informacinių laidų žiūrėjimas ir aptarimas profesinio informavimo tikslais;
- speciali literatūra, internetinių duomenų bazių, elektroninių laikmenų ir vaizdinės medžiagos peržiūros bei jos aptarimas;
- parodos, paskaitos;
- profesinio informavimo savaitės;
- teminiai vakarai, konkursai, olimpiados.

Profesinis informavimas per pamokas. Bendrojo lavinimo mokyklų programos sudaro sąlygas profesiniam informavimui. Galima sakyti, kad dažnai mokytojai šį darbą dirba nesąmoningai, siedami teorinį kursą su gyvenimu. Pavyzdžiui, lietuvių kalbos mokytojai ne tik dėsto lietuvių kalbą, bet ir ugdo mokinių supratimą apie mokytojo, kalbininko, vertėjo profesijai

reikalingas ypatybes. Mokytojai atskleidžia profesijų atstovams keliamus dalykinius, etinius reikalavimus, pasakoja apie profesijų reikšmę visuomenei, nurodo kelius, kaip pažinti atskiras profesijas, kaip joms pasirengti.

Per pamokas teikiama ne vienodo lygio profesinė informacija. Išskiriami trys pagrindiniai laipsniai.

Žemiausias profesinio informavimo laipsnis. Per pamoką supažindinama su kurio nors darbo visuomenine bei asmenine reikšme, ugdomas pomėgis dirbti, darbo etikos bei estetikos suvokimas. Per šio laipsnio pamokas mokiniai gauna mažiausiai profesinės informacijos, tačiau auklėjamasis poveikis būna stipresnis.

Aukštesnis profesinio informavimo laipsnis yra tada, kai mokymo medžiaga yra susiejama su atitinkamomis profesijomis bei specialybėmis. Pavyzdžiui, per darbų pamokas berniukai yra mokomi įvairių techninių, buitinių dalykų, o mergaitės – gaminti valgi, siūti, siuvinėti.

Aukščiausias profesinio informavimo laipsnis esti pamokose, skirtose atskleisti tam tikros gamybos ar darbo šakos, specialybės turinį, darbo sąlygas, reikalavimus žmogui ir t. t.

Ekskursijos į įmones ir profesines mokyklas. Ekskursija – tam tikra mokymo forma. Per specialias mokomąsias ekskursijas galima siekti profesinio informavimo tikslų. Svarbiausia, kad jos būtų tinkamai organizuotos, t. y. tinkamai išaiškinamas tikslas, atskleidžiamas profesijų turinys panaudojant supažindinimo su profesija planą. Mokomoji ekskursija – tai pamoka prie objekto, kur galima panaudoti visus tris profesinio informavimo laipsnius, geriau įsigilinti į nagrinėjamo darbo ypatybes nei per pamokas ar užsiėmimus.

Susitikimai su atitinkamos profesijos atstovais. Tokio tipo susitikimai ne tik pateikia žinių apie įvairias profesijas, bet ir atlieka auklėjamąjį vaidmenį. Mokiniai turi galimybę tiesiogiai bendrauti, sužinoti faktus apie vienos ar kitos profesijos atstovų darbą. Gauta informacija įtaigesnė nei mokytojų teikiami pavyzdžiai.

Masinių informacinių laidų žiūrėjimas ir aptarimas. Tokia informavimo forma vaizdingiau perteikia informaciją apie profesijas. Mokslo populiarinimo filmai, meniniai kino filmai bei kitokios televizijos laidos parodo tai, ko mokytojai negali perteikti pasakodami. Būtinai stebėtų kino filmų, televizijos laidų aptarimas, nes tai lengvina suvokimą ir profesijos supratimą. Aptarimas sudaro sąlygas geriau įsisąmoninti, įsiminti labai svarbius profesinio darbo ypatumus, suprasti jo reikšmę visuomenei ir žmogui.

Speciali literatūra, internetinių duomenų bazių, elektroninių laikmenų ir vaizdinės medžiagos peržiūra bei jos aptarimas. Profesiniam informavimui skirtą literatūrą sudaro grožinės literatūros kūriniai, mokslinė ir techninė literatūra, žurnalai ir laikraščiai. Mokyklose grožinė

literatūra naudojama kaip priemonė gyvenimo keliui išsirinkti. Profesinio informavimo tikslais prasminga naudoti profesinius žurnalus ir laikraščius. Sparčiai plintant informacinėms ir komunikacinėms technologijoms spausdintus leidinius keičia internetinės duomenų bazės, informacija elektroninėse laikmenose ar vaizdo medžiaga, kurioje fiksuota informacija apie profesijas, joms keliamus reikalavimus. Lietuvoje, pavyzdžiui, jau funkcionuoja atvira informavimo ir konsultavimo sistema AIKOS.

Parodos, paskaitos. Parodos reikalingos ugdyti praktinę darbo rezultatų analizę. Tikslinių grupių atstovai pamato, kaip naudingai ir prasmingai galima save realizuoti, jei kruopščiai dirbama. Parodos ypač domina mokinius, jei jie patys jose dalyvauja. Jos iš mokinių reikalauja pasitempti, pagaminti geriausius dirbinius, estetiškai apipavidalinti savo darbą. Mokyklose organizuojamos specialios profesinio informavimo parodos, kuriomis siekiama pasidalyti tam tikros srities patirtimi, supažindinti mokinius su įvairiomis profesijomis. Paskaitos skaitomos įmonių, specialiųjų mokyklų atstovų, taip pat mokytojų, mokyklos gydytojo ar psichologo. Jos padeda mokiniams išsirinkti profesijas pagal regiono poreikius, supažindina su psichologiniais ir mediciniais profesinio tinkamumo klausimais, profesijos naujovėmis.

Profesinio informavimo savaitės (dienos). Mokyklos pedagogai dažniausiai metų pabaigoje sudaro profesinio informavimo programą visai savaitei ar kelioms dienoms. Dažniausiai tai būna pokalbiai, ekskursijos į įmones, susitikimai, parodos, tėvų susirinkimai, konferencijos ir t. t. Ši forma efektyvi esant nors vienam iš visų metų darbo elementų. Viena ši forma nepatenkintų tikslinių grupių profesinio informavimo poreikių.

Teminiai vakarai, konkursai olimpiados. Tai renginiai, labiau tinkantys mokiniams. Jie gali būti organizuojami atskirų dalykų mokytojų. Tai įvairūs literatūros, chemijos, matematikos renginiai, konkursai ar olimpiados. Šiuose renginiuose vyksta apibendrinimas to, ką mokiniai pasiekė per pamokas, būreliuose ar dirbdami individualiai. Taip pat skatinamas mokinių apsiskaitymas ir pasiruošimas būsimai profesijai. Tokie vakarai reikalingi profesiniams interesams žadinti bei ugdyti. Bendroje profesinio mokymo sistemoje šie renginiai turi ir veiklos skatinimo reikšmę.

Profesinio informavimo metodais laikytini visi profesinio informavimo renginių (formų) elementai, kuriais teikiama informacija. Tai žodinės arba rašytinės informacijos pateikimas, darbo bei gamybinės aplinkos stebėjimas, kino filmų, televizijos ir radijo laidų, vaizdo įrašų demonstravimas, naršymas po internetines duomenų bazes, praktinė veikla, teikianti informacijos apie profesijas. Profesinio informavimo metodų efektyvumas priklauso nuo to, kaip tobulai jie yra panaudojami ir pritaikomi.

Galimi tokie **profesinio informavimo metodai**:

- profesinių reiškinių stebėjimas (darbo aplinkos tyrimas apklausiant darbuotojus, psichologiniai testai ir konsultacijos);
- praktinė-profesinė veikla;
- vaizdinės medžiagos demonstravimas;
- specialiosios literatūros skaitymas (skirta profesinės karjeros vadovams);
- žodiniai metodai (pokalbis);
- internetinių duomenų bazių lankymas.

Profesinių reiškinių stebėjimas gali vykti per pamokas, užklausinėje veikloje (ekskursijos į gamybinę aplinką, kasdienė aplinka – paštas, parduotuvė, kirpykla, kino teatras ir t. t.). Stebėjimo metodika reikalauja fiksuoti ir rinkti stebėjimo duomenis. *Praktinė profesinė veikla* gali būti įvairi – darbai per technologijų pamokas, dirbtuvėse, laboratoriniai darbai ir t. t. Kad praktinė veikla turėtų poveikį renkantis profesiją, reikėtų kalbėtis, užduoti klausimus, susietus su tos profesijos turiniu, su mokinio svajonėmis, ir tinkamai apibendrinti bei įvertinti veiklos rezultatus. Praktinės veiklos rezultatų sumavimas padeda savarankiškai įvertinti savo jėgas bei darbo kokybę, skatinti savianalizę.

Vaizdinių priemonių demonstravimas vykdomas ir per pamokas, ir užklausinėje veikloje, ir lankantis profesinio informavimo centruose (rodomi kino filmai, televizijos laidų vaizdo įrašai, schemos, nuotraukos, paveikslai, specialiai parengti videofilmai ir t. t.). Mokinių suvokimas turėtų būti tikslus, išskiriantis esminius dalykus.

Specialiosios literatūros skaitymas turi pažintinę ir auklėjamąją reikšmę, todėl šį metodą reikia kuo plačiau naudoti. Mokykloje mokiniams turėtų būti rekomenduojama, ką skaityti renkantis profesiją. Skaityta literatūra aptariama.

Žodiniai informavimo metodai – pokalbiai, pasakojimai, paskaitos. Žodžio vartojimo metodika reikalauja pasiekti įtikinimą, aiškumą, skatinti kritiškai vertinti profesiją, mąstymą ir pažiūras. Profesinis informavimas turi būti platinamas, nes tokiu būdu perteikiamos žinios auklėja, sužadina interesus, emocijas, skatina priimti įvairius sprendimus.

Profesinio informavimo formų ir metodų efektyvumas priklauso nuo jų naudojimo ir derinimo. Kuo daugiau įvairių formų ir metodų bus naudojama derinant juos tarpusavyje, tuo geresnių rezultatų bus galima tikėtis.

Informacija apie profesiją paprastai kaupiama *profesiogramose*. Profesiogramose aprašomi pagrindiniai medicininiai, psichofiziologiniai, psichologiniai ir moraliniai reikalavimai kandidato asmenybei, ekonominiai, socialiniai profesijos ypatumai. Remiantis tyrimų duomenimis, sudaromas

kompleksinis profesijų aprašas ir išspausdinamas profesiografinėje literatūroje. Ji naudojama profesiniam informavimui ir konsultavimui, profesinei atrankai realizuoti. Profesiograma taip pat naudinga asmenims, besirenkantiems profesiją, siekiantiems savianalizės ar kvalifikacijos tinkamumui įvertinti.

Akivaizdu, kad asmuo, pasirenkantis profesiją pagal pašaukimą, pasiekia geresnių nei vidutinių rezultatų, lengviau gali patenkinti saviraiškos, statuso ir kitus poreikius. Labai svarbu jaunam žmogui pasirinkti tinkamą profesiją, kuri jam leistų realizuoti savo tikrąjį pašaukimą. Vienas iš tokių pagalbininkų, be abejo, yra profesinis informavimas. Informacija skatina žmones atlikti tam tikrus veiksmus, todėl jiems būtina suteikti atitinkamų žinių. Informacija reikalinga tam, kad žmogus galėtų priimti teisingą, konkretų sprendimą. O sąmoningas sprendimas be informacijos neįmanomas (Beresnevičienė, 1990). Vis dėl to žmonės retai geba gauti visą būtiniausią informaciją ir yra linkę atsirinkti tuos duomenis, kurie jiems atrodo svarbūs, todėl galima kalbėti tik apie ribotą racionalumą renkantis profesiją.

1.2. Nacionalinė profesinio informavimo sistema ir turinys

Profesinis informavimas įvardijamas kaip sudėtinis profesinio orientavimo komponentas, kurio tikslas – žinių apie profesijų turinį, ypatumus ir reikalavimus, profesijos įgijimo, kvalifikacijos kėlimo ir įsidarbinimo galimybės suteikimas. Remiantis mokslinėje literatūroje bei kituose teisiniuose dokumentuose pateiktų profesinio informavimo sąvokų analize, pagrindinį profesinio informavimo tikslą galima apibrėžti kaip tikslinių grupių poreikius atitinkančius informacijos rinkimą, tvarkymą bei teikimą, taip sudarant sąlygas priimti adekvačius ir racionalius profesijos rinkimosi ir karjeros planavimo sprendimus atitinkančius tiek individo asmenybės poreikius, tiek darbo rinkos situaciją. Apibendrinant profesinio informavimo uždavinius, pristatomus įvairiuose strateginiuose dokumentuose, galima įvardyti kaip informacijos apie švietimo sistemą, priėmimo sąlygas bei specialybes, kurių galima mokytis profesinėse ir aukštosiose mokyklose, kvalifikacijų bei profesijų sąsajų, kvalifikacijos įgijimo, tobulinimo ir perkvalifikavimo galimybes bei tvarką, darbo rinką bei jos prognozes, karjeros galimybes teikiamas tikslinėms grupėms, atsižvelgiant į jų amžių bei poreikius. Profesinis informavimas, kaip sudėtinis profesinio orientavimo komponentas, Europos Sąjungos kontekste laikomas vienas iš svarbiausių veisnių, skatinančių mokymąsi visą gyvenimą, užimtumą, darbo jėgos prisitaikymą prie rinkos sąlygų, verslumą bei lygias galimybes (Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, 2000). LR įstatymo naujojoje redakcijoje, siekiant padidinti švietimo veiksmingumą, yra akcentuojamas pagalbos, taip pat informacinės, teikimas bei

prieinamumo užtikrinimas mokiniams, jų tėvams (globėjams, rūpintojams), mokytojams ir švietimo teikėjams. Siekiant įgyvendinti nacionalinius bei ES prioritetus švietimo bei socialinėse srityse, Lietuvos Švietimo ir mokslo ministerija kartu su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2003 m. pabaigoje patvirtino Lietuvos profesinio orientavimo strategiją (Žin., 2004, Nr.56-1955). Vadovaujantis šiuo dokumentu pradėta kurti nauja aplinka profesinio orientavimo sistemos plėtotei Lietuvoje: pradėtos steigti profesinio informavimo vietos, o darbo kokybei jose užtikrinti 2003 m. pabaigoje pradėti rengti pirmieji profesijos patarėjai (nuo 2005 metų – profesinio informavimo konsultantai); kuriamas profesinio informavimo infrastruktūros modelis, parengti profesinio informavimo ir profesinio konsultavimo standartai – dokumentai, reglamentuojantys teikiamas profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas ir jų turinį, apibrėžiantys pagrindinius principus bei jų keliamus kvalifikacinius ir etinius reikalavimus profesinio informavimo bei profesijos konsultantams.

Profesinio informavimo sistemą Lietuvoje sudaro nacionaliniu, regioniniu ir savivaldos lygmeniu veikiančių ir profesinio informavimo paslaugas teikiančių (Švietimo ir mokslo ministerija, Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kūrybos centras, profesinio informavimo vietos, profesinio informavimo centrai; bendrojo lavinimo, profesinės ir aukštosios mokyklos, kitos valstybinės ir privačios profesinio informavimo veiklą vykdančios institucijos) institucijų tinklas (Profesinio informavimo A metodika, 2007). Bendojo lavinimo mokyklos, kaip profesinio informavimo paslaugas teikiančios institucijos, planuoja institucijos profesinio informavimo veiklą, rengia karjeros ugdymo programas ir jas integruoja į ugdymo turinį, rengia mokiniams paskaitas, seminarus, pateikia visą reikiamą informaciją apie profesijas, studijas, užtikrina prieigą prie Atviros informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemos AIKOS.

Profesinis informavimas padeda asmenims nepriklausomai nuo jų amžiaus bei gyvenimo etapo pasirinkti savo kelią švietimo, mokymo bei užimtumo sistemos bei aktyviai dalyvauti formuojant savo profesinę karjerą. Šios paslaugos skiriamos asmenims, dar nepradėjusiems savo profesinės karjeros, ieškantiems darbo ir jau dirbantiems asmenims. Profesinį informavimą sudaro trys blokai: 1) informacija apie profesijas, jų turinį ir grupes; 2) informacija apie profesinio rengimo institucijas; 3) informacija apie įsidarbinimo galimybes.

Apibendrinant reikia pažymėti, kad siekiant užtikrinti profesinio informavimo kokybę ir efektyvumą, šią paslaugą būtina teikti atsižvelgiant į kliento amžių, išsilavinimą, poreikius.

Profesinį informavimą, konsultavimą ir orientavimą reglamentuoja šie dokumentai:

Švietimo įstatymo 26 straipsnyje „Informavimas apie švietimą“ nurodoma, jog „profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos – informacija apie mokymosi galimybes pagal profesinio

mokymo, aukštesniųjų ir aukštojo mokslo studijų programas, mokymosi galimybes kitų šalių mokyklose, įsidarbinimo galimybes Lietuvos darbo rinkoje ir konsultavimas. Šios paslaugos teikiamos mokyklose, informavimo centruose, konsultavimo tarnybose, darbo biržose pagal švietimo ir mokslo bei socialinės apsaugos ir darbo ministrų nustatytus reikalavimus“.

Profesinio orientavimo strategijos (pasirašytoje Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministrų 2003 m. lapkričio 19 d. įsakymu Nr. ISAK-1635/A1-180) pagrindinis tikslas – sukurti aplinką profesinio orientavimo sistemai bei paslaugų plėtotei Lietuvoje atsižvelgiant į šalies ekonominės bei socialinės raidos perspektyvas ir individualius kiekvieno visuomenės nario poreikius. Profesinio orientavimo paslaugos apibrėžiamos taip: informavimo, konsultavimo ir orientavimo paslaugos priklauso tai paslaugų sričiai, kuri padeda asmenims neatsižvelgiant į jų amžių ir gyvenimo etapą pasirinkti savo kelią švietimo, mokymo bei užimtumo srityse ir aktyviai kurti savo profesinę karjerą. Šios paslaugos skiriamos tiems, kurie dar nėra pradėję profesinės karjeros, kurie ieško darbo ir tiems, kurie jau dirba.

Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašas (patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005 m. balandžio 29 d. įsakymu Nr. ISAK-739/A1-116) nustato profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimus, atsakingas įstaigas ir jų funkcijas, veiklos koordinavimą. Jame numatoma, jog profesinio informavimo paslaugos teikiamos bendrojo lavinimo, profesinių mokyklų mokinių grupėms ir individualiai pagal profesijos patarėjo sudarytą ir mokyklos vadovo patvirtintą planą. Profesinio informavimo paslaugos teikiamos mokyklos, kurioje yra profesinio informavimo taškas, mokiniams ir pedagogams, kitų mokyklų pagal savivaldybės patvirtintą mokyklų sąrašą mokiniams ir pedagogams, taip pat mokinių tėvams. Minėtame apraše nustatomi bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų, klasių auklėtojų, profesijos mokytojų, profesinio informavimo konsultantų, socialinių pedagogų ir mokyklų psichologų profesinio informavimo paslaugų teikimo reikalavimai.

Profesinio informavimo standartas (2007-03-13 Nr. ISAK-362) yra pagrindinis dokumentas, reglamentuojantis teikiamas profesinio informavimo paslaugas ir jų turinį, apibrėžiantis pagrindinius principus bei keliamus kvalifikacinius ir etinius reikalavimus profesinio informavimo konsultantams.

Mokytojų, profesijos mokytojų, dėstytojų bendradarbiavimo su socialiniais partneriais metodinės rekomendacijos (rengėjas – VDU, 2006 m.) (toliau – Rekomendacijos) apibrėžia svarbiausius mokytojų, profesijos mokytojų, dėstytojų bendradarbiavimo su socialiniais partneriais tikslus ir uždavinius, principus ir turinį, metodus ir formas, bendradarbiavimo strategijas, partnerių

įsipareigojimus, bendradarbiavimo sąlygas ir trikdžius, socialines partnerystės plėtrą, socialines partnerystės bendradarbiavimo profesinio informavimo ir konsultavimo sektoriuose efektyvumo vertinimą. Rekomendacijos parengtos atsižvelgiant į strateginius švietimo politikos tikslus bei grindžiamos švietimo sistemos plėtotę bei profesinį informavimą ir konsultavimą reglamentuojančiais Lietuvos Respublikos įstatymais ir kitais teisės aktais.

Mokinių profesiniam informavimui skirtų lėšų naudojimo metodinės rekomendacijos (2007-04-04 Įsakymas Nr: ISAK-605) apibrėžia šių rekomendacijų įgyvendinimo tikslą, uždavinius, profesinio konsultavimo sampratą ir mokinių profesiniam konsultavimui bendrąjį lavinimą teikiančiose mokyklose skirtų lėšų panaudojimo principus.

Nacionalinė profesinio orientavimo švietimo sistemoje programa (2007-12-03 Įsakymas Nr: ISAK-2332) (toliau – Programa) bus finansuojama iš 2007-2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 2 prioriteto (1.2) ir Sanglaudos skatinimo veiksmų programos 2 prioriteto (3.2). Nacionalinio profesinio orientavimo programa padės įgyvendinti keturis šiose veiksmų programose numatytus uždavinius: 1) tobulinti ir stiprinti mokymosi visą gyvenimą institucinę sistemą; 2) gerinti mokymosi visą gyvenimą paslaugų kokybę; 3) didinti mokymosi visą gyvenimą prieinamumą; 4) užtikrinti aukštesnę švietimo ir studijų sistemos paslaugų kokybę bei prieinamumą, gerinti visų amžiaus grupių asmenų dalyvavimą mokymosi visą gyvenimą sistemoje.

2007-2013 metais Programa siekiama: 1) sukurti ir įdiegti bendrojo lavinimo mokyklų mokinių ir aukštųjų mokyklų studentų karjeros planavimo gebėjimų ugdymo modelius; 2) sukurti profesinio orientavimo kabinetus bendrojo lavinimo mokyklose, karjeros planavimo kabinetus profesinėse mokyklose ir plėtoti karjeros planavimo centrus aukštosiose mokyklose; 3) sukurti ir įdiegti profesinio orientavimo valdymo infrastruktūrą; 4) tobulinti profesinio orientavimo paslaugų teikėjų kvalifikaciją; 5) kurti profesinio orientavimo priemones paslaugų teikėjams; 6) plėtoti Atvirą informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemą (AIKOS).

Programos rengimo grupę sudaro švietimo srities specialistai, profesinio orientavimo paslaugas teikiančių institucijų atstovai.

Pastaraisiais metais profesinio informavimo ir konsultavimo srityje buvo įgyvendintos ir iki šiol įgyvendinamos tokios pagrindinės priemonės:

1. Vytauto Didžiojo universitete parengta antrosios pakopos magistro studijų programa „Karjeros projektavimas“ Švietimo ir mokslo ministerijoje buvo užregistruota 2006 m. gegužės mėn.;

2. Su ES struktūriniu parama įgyvendinami projektai:

2.1. BPD 2.4. priemonė „Mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtojimas“, veiklos sritis „Profesinis informavimas ir konsultavimas“ (2004):

2.1.1. „Profesinio orientavimo sistemos sukūrimas ir diegimas“ – projekto koordinatorius Švietimo ir mokslo ministerija;

2.2.2. „Profesinio konsultavimo ir ugdymo paslaugų plėtra Respublikiniuose moksleivių techninės kūrybos rėmuose“ – projekto koordinatorius Respublikiniai moksleivių techninės kūrybos rūmai.

2.2. BPD 1.5. priemonė „Darbo rinkos, švietimo, profesinio mokymo, mokslo ir studijų institucijų bei socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra“, veiklos sritis „Profesinio informavimo, konsultavimo, orientavimo bazės atnaujinimas“ (2004) – „Atviros informavimo, konsultavimo, orientavimo sistemos (AIKOS) sukūrimas ir plėtojimas“ projekto koordinatorius - Švietimo ir mokslo ministerija.

Akivaizdu, jog šalyje yra sukurta profesinio informavimo, konsultavimo ir orientavimo teorinė ir teisinė bazė. Apžvelgus valdymo institucijų priimtus politinius ir strateginius dokumentus, Lietuvoje galiojančius teisės aktus, kitus normatyvinius dokumentus pastebėta, kad profesinio informavimo sistemos sritis nėra aiškiai reglamentuojama. Profesinio informavimo, konsultavimo ir orientavimo plėtros būtinybė tik deklaruojama. Prielaida pasiekti vieną svarbiausių profesinio orientavimo strategijos uždavinių – sukurti vieningą ir darnią nacionalinę profesinio orientavimo sistemą – yra, tačiau nepakankamai išvystytas sėkmingas jos įgyvendinimo procesas, stokojama darnos tarp besirūpinančių institucijų. Reikalingas įvairių politinių dokumentų suderinimas ir išgryninimas, veiksmingų profesinio informavimo sistemos valdymo ir koordinavimo mechanizmų formavimas ir stiprinimas, veiksmingas dialogas tarp Švietimo ir mokslo, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijų, socialinių partnerių, profesinio orientavimo paslaugų teikėjų, vartotojų ir kitų interesų grupių.

2. PROFESINIO INFORMAVIMO PROBLEMŲ IR GALIMYBIŲ GIMNAZIJOJE EMPIRINIS TYRIMAS

2. 1. Tyrimo metodika ir organizavimas.

Tyrimo objektas – profesinio informavimo gimnazijoje problemos ir galimybės.

Tyrimo tikslas – atskleisti profesinio informavimo gimnazijoje problemas ir galimybes.

Tyrimo imtis - tyrimo metu apklausta 311 moksleivių, 38 mokytojai bei 7 profesinių informavimo taškų (PIT) specialistai. Respondentams pateikta anoniminė anketa, kuria siekiama nustatyti profesinio informavimo problemas ir galimybes gimnazijose.

Tyrimo vieta - tiriamųjų mokymosi ir darbo įstaiga.

Tyrimo instrumentas. Norint atskleisti profesinio informavimo problemas ir galimybes gimnazijose kiekvienai respondentų grupei pateikta mišraus tipo anketa, kuri sudaryta iš socialinių demografinių ir konstrukto (tiriamąjo objekto) klausimų. Tyrimo instrumentas pasirinktas siekiant ekonomiško ir anonimiškumo.

Darbo etapai.

I etapas (2008 m. rugsėjo - gruodžio mėn.) analizuota sociologinė, psichologinė, pedagoginė, vadybinė literatūra ir švietimą reglamentuojantys dokumentai.

II etapas (2009 m. sausio – liepos mėn.) kurta tyrimo metodika, ruoštas tyrimo instrumentas.

III etapas (2009 m rugsėjo – spalio mėn.) atlikta anketinė apklausa.

IV etapas (2009 m. lapkričio mėn. – 2010 sausio mėn.) atlikta empirinio tyrimo kiekybinė analizė. Remiantis gautais rezultatais patikrinta tyrimo hipotezė, suformuluotos išvados, bei rekomendacijos.

Tyrimo metodai. Siekiant atskleisti profesinio informavimo gimnazijoje problemas ir galimybes atlikta mokslinės literatūros ir nacionalinių dokumentų analizė, nusakanti teorinius tyrimo aspektus, ir moksleivių, mokytojų ir profesinio informavimo taškų darbuotojų anketinė apklausa.

Tyrimo duomenų apdorojimas buvo atliekamas SPSS (Statistical Package for Social Sciences- Windows Release 17.0).

Statistinei duomenų analizei atlikti buvo naudojama aprašomoji statistika, Mann – Whitey U, Chi kvadratu kriterijai, Kendalo tau-c koreliacijos koeficientas.

2. 2. Tyrimo imties charakteristikos.

Kiekybinio tyrimo imtis. Tiriamųjų generalinę aibę sudaro Raseinių rajono gimnazijų moksleiviai. Statistiniais duomenimis 2009-2010 mokslo metais Raseinių Žemaičio gimnazijoje mokėsi 285 moksleiviai, dirbo 23 mokytojai ir 2 PIT darbuotojai, Raseinių rajono Ariogalos gimnazijoje – 250 moksleivių, 25 mokytojai ir 2 PIT darbuotojai, Raseinių rajono Viduklės Simono Stanevičiaus gimnazijoje – 170 moksleivių, 27 mokytojai ir 3 PIT darbuotojai.

Tyrimo metu buvo apklausta 311 moksleivių, 38 mokytojai bei 7 profesinių informavimo taškų (PIT) specialistai. Respondentų pasiskirstymą pagal lytį matome 1 lentelėje:

1 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal lytį (n = 356)

Respondentai	Vyr.	Mot.	Nenurodė
Moksleiviai	127 (40,8%)	183 (58,8%)	1 (0,3%)
Mokytojai	5 (13,2%)	33 (86,8%)	-

Kaip matome iš 1 lentelės, moksleivių tarpe vaikinių yra mažiau, nei merginų, visgi skirtumas nėra labai didelis ir leis patikimai nagrinėti skirtumus tarp lyčių. Mokytojų moterų yra žymiai daugiau, nei vyrų. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių pateikiamas 2 ir 3 lentelėse:

2 lentelė

Respondentų moksleivių pasiskirstymas pagal amžių (n = 311)

Amžius	Dažnis (%)	Suskirstymas į amžiaus grupes
14 m.	6 (1,9%)	Jaunesnieji (43,4%)
15 m.	58 (18,6%)	
16 m.	71 (22,8%)	
17 m.	95 (30,5%)	Vyresnieji (56,6%)
18 m.	76 (24,4%)	
19 m.	5 (1,6%)	

Kaip matome iš 2 lentelės, labai jaunų (14 m.) ir žymiai vyresnių (19 m.) moksleivių tyrime dalyvavo vos po kelis procentus, kitokio amžiaus respondentų procentinis pasiskirstymas taip pat yra netolygus, todėl tolimesnėje analizėje naudosime moksleivių suskirstymą į dvi amžiaus grupes: jaunesnius (14-16 m.) bei vyresnius (17-19 m.).

Respondentų mokytojų pasiskirstymas pagal amžių (n = 38)

Amžius	Dažnis (%)	Suskirstymas į amžiaus grupes
Iki 25 m.	2 (5,3%)	Jaunesnieji (31,6%)
26-30 m.	1 (2,6%)	
31-40 m.	9 (23,7%)	
41-50 m.	16 (42,1%)	Vyresnieji (68,4%)
51-60 m.	5 (13,2%)	
60 m. ir daugiau	5 (13,2%)	

Iš 3 lentelėje pateikiamų duomenų matome, jog beveik trečdalis apklaustų mokytojų yra jaunesni, nei 40 m. amžiaus, likę – vyresni. Šiuo suskirstymu remsimės analizuodami ir lygindami skirtingo amžiaus grupių mokytojų atsakymus.

Respondentų buvo paprašyta nurodyti gyvenvietę, kurioje yra jų gimnazija – miestą arba miestelį, atsakymų pasiskirstymas pateikiamas 4 lentelėje:

Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenvietę, kurioje yra jų gimnazija (n = 356)

Respondentai	Miestas	Miestelis	Nenurodė
Moksleiviai	89 (28,6%)	210 (67,5%)	12 (3,9%)
Mokytojai	12 (31,6%)	26 (68,4%)	-
PIT specialistai	2 (28,6%)	5 (71,4%)	-

Kaip matome iš 4 lentelėje pateikiamų atsakymų, daugumos apklaustų moksleivių, mokytojų bei PIT specialistų gimnazija yra miestelyje, esančiame mieste skaičius nesiekia trečdaliao.

Gimnazijoje dirbančių mokytojų bei PIT specialistų buvo paprašyta nurodyti savo darbo stažą, atsakymai pateikiami 5 ir 6 lentelėse:

Respondentų mokytojų pasiskirstymas pagal pedagoginio darbo stažą (n = 38)

Amžius	Dažnis (%)	Suskirstymas į grupes pagal stažą
Iki 5 m.	2 (5,3%)	Mažesnis pedagoginis stažas (39,5%)
5-10 m.	4 (10,5%)	
10-20 m.	9 (23,7%)	
Virš 20 m.	23 (60,5%)	Didesnis pedagoginis stažas (60,5%)

Kaip matome iš 5 lentelės, dauguma apklaustų mokytojų (60,5%) turi didesnę nei 20 metų darbo stažą – juos priskyrėme didesnio pedagoginio stažo grupei, likusios – mažesnio pedagoginio stažo. Remiantis šiuo suskirstymu nagrinėsime skirtingą stažą turinčių pedagogų nuomonę apie profesinį informavimą.

6 lentelė

Respondentų PIT specialistų pasiskirstymas pagal darbo stažą (n = 7)

Amžius	Dažnis (%)
1-2 m.	3 (42,9%)
3-4 m.	3 (42,9%)
Nenurodė	1 (14,3%)

6 lentelės rezultatai atskleidžia, jog PIT specialistai turi sąlyginai mažą darbo stažą (1-4 m.). Dėl nedidelio respondentų skaičiaus jų atsakymus analizuosime neskirstydami į grupes.

2.3. Tyrimo rezultatai ir jų analizė.

2.3.1. Moksleivių nuomonės apie profesinio informavimo veiklos organizavimą analizė

Moksleivių buvo paprašyta nurodyti, kokie veiksniai, jų manymu, daro įtaką renkantis profesiją. Atsakymų pasiskirstymas pateikiamas 7 lentelėje:

7 lentelė

Respondentų moksleivių nuomonės apie veiksnius, darančius įtaką renkantis profesiją, pasiskirstymas (n = 311)

Veiksniai	Didelę įtaką	Mažą įtaką	Įtakos nedaro
Susidomėjimas profesija	277 (89,1%)	27 (8,7%)	5 (1,6%)
Galimybė įsidarbinti	242 (77,8%)	61 (19,6%)	6 (1,9%)
Reikiamų gebėjimų turėjimas	245 (78,8%)	57 (18,3%)	6 (1,9%)
Profesijos prestižas	83 (26,7%)	182 (58,5%)	40 (12,9%)
Didelis atlyginimas	248 (79,7%)	54 (17,4%)	6 (1,9%)
Geros darbo sąlygos	266 (85,5%)	32 (10,3%)	8 (2,6%)
Draugų ir pažįstamų pavyzdys	36 (11,6%)	178 (57,2%)	89 (28,6%)

Kaip matome iš 7 lentelėje pateiktų moksleivių atsakymų, didžiausią įtaką renkantis profesiją turi susidomėjimas profesija, geros darbo sąlygos ir didelis atlyginimas, o mažiausiai svarbiais veiksniais laikomi draugų ir pažįstamų pavyzdys bei profesijos prestižas. Patikrinsime, kaip skiriasi merginų ir vaikinų nuomonės šiuo klausimu. Kadangi atsakymai į klausimą apie veiksmų įtaką yra ranginio tipo kintamieji, statistinei analizei naudosime Mann-Whitney U testą. Jo rezultatai pateikiami 8 lentelėje:

8 lentelė

Respondentų moksleivių nuomonės apie veiksmus, darančius įtaką renkantis profesiją, skirtumai tarp lyčių (n = 311)

Veiksniai	Mann-Whitney U	p
Susidomėjimas profesija	10431,5	0,009
Galimybė įsidarbinti	11456,0	0,986
Reikiamų gebėjimų turėjimas	9763,0	0,002
Profesijos prestižas	11179,0	0,958
Didelis atlyginimas	11171,5	0,624
Geros darbo sąlygos	11112,0	0,707
Draugų ir pažįstamų pavyzdys	10274,0	0,134

Šio testo rezultatai parodė, kad merginų ir vaikinų nuomonė dėl veiksmų, darančių įtaką renkantis profesiją, skiriasi kalbant apie susidomėjimą profesija bei reikiamų gebėjimų turėjimą ($p < 0,05$). Kaip pasiskirstė skirtingų lyčių respondentų nuomonės apie šiuos veiksmus, matome 9 lentelėje:

9 lentelė

Respondentų moksleivių nuomonės apie veiksmus, darančius įtaką renkantis profesiją, skirtumai tarp lyčių (n = 311)

Veiksniai	Lytis	Didelę įtaką	Mažą įtaką	Įtakos nedaro
Susidomėjimas profesija	Vaikinai	107 (84,3%)	16 (12,6%)	4 (3,1%)
	Merginos	169 (93,4%)	11 (6,1%)	1 (0,6%)
Reikiamų gebėjimų turėjimas	Vaikinai	91 (71,7%)	30 (23,6%)	6 (4,7%)
	Merginos	154 (85,6%)	26 (14,4%)	0 (0%)

Iš 9 lentelėje pateikto atsakymų pasiskirstymo galime matyti, kad merginos tiek susidomėjimui profesija, tiek reikiamų gebėjimų turėjimui renkantis profesiją skiria daug didesnę dėmesį, nei vaikinai, ir šie skirtumai yra statistiškai reikšmingi.

Mann-Whitney U testo pagalba išanalizavus jaunesnių ir vyresnių moksleivių nuomones šiuo klausimu, jokių statistiškai reikšmingų skirtumų negauta.

Moksleivių pasiteiravus, kokie asmenys daro jiems įtaką renkantis profesiją, gauti tokie atsakymai (10 lentelė):

10 lentelė

Respondentų moksleivių nuomonės apie asmenis, darančius įtaką renkantis profesiją, pasiskirstymas (n = 311)

Asmenys	Didelę įtaką	Mažą įtaką	Įtakos nedaro
Tėvai	144 (46,3%)	134 (43,1%)	30 (9,6%)
Draugai	23 (7,4%)	190 (61,1%)	90 (28,9%)
Klasės auklėtojas	35 (11,3%)	145 (46,6%)	123 (39,5%)
Profesijos konsultantas	162 (52,1%)	107 (34,4%)	36 (11,6%)
Mokytojai	70 (22,5%)	166 (53,4%)	71 (22,8%)

Iš 10 lentelės galime matyti, jog didžiausią įtaką renkantis profesiją moksleiviams daro profesijos konsultantai ir tėvai, o mažiausią – draugai ir mokytojai.

Mann-Whitney U testu išanalizavus merginų ir vaikinų nuomones šiuo klausimu, jokių statistiškai reikšmingų skirtumų negauta, tačiau pastebėti skirtumai tarp vyresnių ir jaunesnių moksleivių atsakymų (11 lentelė):

11 lentelė

Respondentų moksleivių nuomonės apie asmenis, darančius įtaką renkantis profesiją, skirtumai tarp amžiaus grupių (n = 311)

Asmenys	Mann-Whitney U	p
Tėvai	11110,5	0,451
Draugai	10819	0,488
Klasės auklėtojas	10584	0,319
Profesijos konsultantas	9428,5	0,004
Mokytojai	10692,5	0,207

Iš 11 lentelėje pateiktų Mann-Whitney U testo rezultatų matome, kad nuomonės dėl profesijos konsultanto įtakos skiriasi statistiškai reikšmingai ($p < 0,05$), todėl šį atvejį panagrinėsime nuodugniau (12 lentelė):

12 lentelė

Respondentų moksleivių nuomonės apie profesijos konsultanto įtaką renkantis profesiją skirtumai tarp amžiaus grupių (n = 311)

Amžiaus grupė	Didelę įtaką	Mažą įtaką	Įtakos nedaro
Jaunesni	83 (62,9%)	37 (28,0%)	12 (9,1%)
Vyresni	79 (45,7%)	70 (40,5%)	24 (13,9%)

Kaip matome iš 12 lentelės, daug didesnei jaunesniesių respondentų daliai profesijos konsultantas didelę įtaką renkantis profesiją (taip nurodė beveik du trečdaliai apklaustųjų), tuo tarpu vyresniesiems šio darbuotojo įtaka ne tokia svarbi (kaip darantį didelę įtaką nurodė vos 45,7%).

Moksleivių buvo paprašyta nurodyti, ar jie jau yra nusprendę, kokią profesiją pasirinks. Atsakymų pasiskirstymą bendru atveju, taip pat suskirsčius respondentus pagal lytį ir amžių, pateikiame 13 lentelėje:

13 lentelė

Respondentų moksleivių pasiskirstymas pagal tai, ar yra nusprendę, kokią profesiją pasirinks (n = 311)

Grupė		Taip	Dar abejoju	Ne	Mann-Whitney U	p
Bendru atveju		77 (24,8%)	175 (56,3%)	57 (18,3%)	-	-
Lytis	Vaikinai	33 (26,0%)	71 (55,9%)	23 (18,1%)	11278,5	0,754
	Merginos	44 (24,3%)	103 (56,9%)	34 (18,8%)		
Amžius	Jaunesni	26 (19,5%)	66 (49,6%)	41 (30,8%)	8894,0	0,000
	Vyresni	51 (29,0%)	109 (61,9%)	16 (9,1%)		

Kaip matome iš 13 lentelės, daugiau nei pusė respondentų moksleivių dar abejoja dėl profesijos pasirinkimo, beveik ketvirtadalis jau yra apsisprendę. Vaikinių ir merginų tarpe dėl apsisprendimo nuomonės beveik sutampa, tuo tarpu žiūrint į atsakymų pasiskirstymą tarp vyresnių ir jaunesnių respondentų, aiškūs skirtumai: apsisprendusių jaunesnių respondentų yra mažai (vos penktadalis), pusė abejojančių bei 30,8% neapsisprendusių, tuo tarpu vyresniųjų moksleivių tarpe

nenusprendusių yra vos 9,1%. Šie skirtumai tarp amžiaus grupių yra statistiškai reikšmingi, kaip atskleidžia Mann-Whitney U testo rezultatai ($p=0,000$).

Moksleivių paprašius nurodyti, su kokiais sunkumais jie susiduria rinkdamiesi savo būsimąją profesiją, gauti tokie atsakymai (14 lentelė):

14 lentelė

Atsakymų apie sunkumus, su kuriais moksleiviai susiduria rinkdamiesi būsimąją profesiją, pasiskirstymas ($n = 311$)

Išoriniai veiksniai	Dažnis (%)
Trūksta kvalifikuotos pedagoginės psichologinės konsultacijos profesijos pasirinkimo klausimais	114 (36,7%)
Nepažįstate praktinės profesijos pusės, neįsivaizduojate būsimąjo darbo specifikos	111 (35,7%)
Trūksta informacijos apie profesijų pasirinkimo galimybes	119 (38,3%)
Sunku išsirinkti vieną profesiją iš daugelio esamų	176 (56,6%)
Šeimos materialinė padėtis trukdo pasirinkti norimą profesiją	70 (22,5%)
Neįsitikinęs profesijos perspektyvumu bei reikalingumu ateityje	146 (46,9%)
Sunku išsirinkti būsimąją mokymo įstaigą	114 (36,7%)
Blogi pažymiai trukdo pasirinkti norimą profesiją	83 (26,7%)
Vidiniai veiksniai	
Nežinote savo tikrųjų polinkių ir gabumų būsimai profesinei veiklai	142 (45,7%)
Nepasitikite savo jėgomis, galimybėmis bei sugebėjimais	107 (34,4%)
Sunku įvertinti savo interesus, vertybes, idealus	88 (28,3%)
Abejojate ar numatomai rinktisi profesijai tinka jūsų charakterio ir temperamento savybės	100 (32,2%)
Abejojate ar polinkis, pašaukimas yra tikras	119 (38,3%)
Abejojate dėl fizinio ar psichinio tinkamumo dirbti pasirenkamą darbą	61 (19,6%)
Bijote atsakomybės ir savarankiškumo	34 (10,9%)
Neturite aiškių profesinių interesų tolimesnei veiklai bei studijoms	76 (24,4%)

Kaip matome iš 14 lentelės, dažniausiai nurodytu išoriniu veiksniu yra sunkumas išsirinkti vieną profesiją iš daugelio esamų (taip teigia 46,9% respondentų), vidiniu – savo tikrųjų polinkių ir gabumų būsimai profesinei veiklai nežinojimas (45,7%).

Patikrinsime skirtumus tarp vaikinių ir merginų atsakymų. Kadangi atsakymai į klausimus apie sunkumus galėjo būti tik „taip“ arba „ne“, ranginio matavimo statistinės analizės metodus naudoti būtų netikslinga, taigi skirtumus tikrinsime chi kvadratu testu. Statistiškai reikšmingi skirtumai gauti kalbant apie dviejų rūšių išorinius veiksnius (15 lentelė):

15 lentelė

Atsakymų apie sunkumus, su kuriais moksleiviai susiduria rinkdamiesi būsimąją profesiją, pasiskirstymas tarp lyčių (n = 311)

Išoriniai veiksniai	Vaikinai	Merginos	Chi kvadratu	p
Šeimos materialinė padėtis trukdo pasirinkti norimą profesiją	21 (17,1%)	49 (27,2%)	4,237	0,040
Blogi pažymiai trukdo pasirinkti norimą profesiją	44 (35,8%)	39 (31,7%)	7,310	0,007

Kaip matome iš 15 lentelėje pateikiamų chi kvadratu testo rezultatų, žymiai daugiau merginų sunkumu renkantis profesiją įvardinę šeimos materialinę padėtį, tuo tarpu vaikinams daugiau sunkumų kelia blogi pažymiai. Šie skirtumai tarp lyčių yra statistiškai reikšmingi ($p < 0,05$).

Patikrinus skirtumus tarp amžiaus grupių (vėlgi buvo naudojamas chi kvadratu kriterijus), statistiškai reikšmingi rezultatai gauti kalbant apie šiuos veiksnius (16 lentelė):

16 lentelė

Atsakymų apie sunkumus, su kuriais moksleiviai susiduria rinkdamiesi būsimąją profesiją, pasiskirstymas tarp amžiaus grupių (n = 311)

Išoriniai veiksniai	Jaunesni	Vyresni	Chi kvadratu	p
Nepažįstate praktinės profesijos pusės, neįsivaizduojate būsimąjo darbo specifikos	39 (29,5%)	72 (41,9%)	4,886	0,027
Neįsitikinę profesijos perspektyvumu bei reikalingumu ateityje	52 (39,4%)	94 (54,7%)	6,965	0,008

Kaip matome iš 16 lentelės, vyresniesieji moksleiviai žymiai dažniau mato sunkumus renkantis profesiją dėl to, kad jie nepažįsta praktinės profesijos pusės, neįsivaizduoja būsimąjo darbo bei dėl to, kad nėra įsitikinę profesijos perspektyvumu bei reikalingumu ateityje. Abiem atvejais skirtumai statistiškai reikšmingi.

Respondentų moksleivių buvo paprašyta nurodyti, iš kokių šaltinių jie gauna daugiausia informacijos apie profesiją. Atsakymų pasiskirstymas pateikiamas 17 lentelėje:

*Informacijos apie profesiją šaltinių pasiskirstymas
pagal respondentų nurodytą jų naudojimą (n = 311)*

Informacijos šaltinis	Gauna daug informacijos (dažnis, %)
Spausdinta medžiaga (lankstinukai, bukletai)	138 (44,4%)
Televizija, radijas	104 (33,4%)
Leidiny „Profesijos vadovas“	184 (59,2%)
Internetas	294 (94,5%)
Psichologas	24 (7,7%)
Socialinis pedagogas	34 (10,9%)
Tėvai	139 (44,7%)
Draugai	93 (29,9%)
Klasės auklėtojas	96 (30,9%)
Profesijos konsultantas	161 (51,8%)
Mokytojai	117 (37,6%)

Kaip matome iš 17 lentelėje pateikiamų duomenų, neabejotinai informacijos šaltinių apie profesiją lyderiu yra internetas (taip atsakė net 94,5% moksleivių), toliau eina leidinys „Profesijos vadovas“ bei profesijos konsultantas. Chi kvadratu testo pagalba patikrinus skirtumus tarp merginų ir vaikinų atsakymų, gauti statistiškai reikšmingi skirtumai kalbant apie kelis šaltinius:

Atsakymų apie sunkumus informacijos šaltinius pasiskirstymas tarp lyčių (n = 311)

Informacijos šaltinis	Vaikinai	Merginos	Chi kvadratu	p
Spausdinta medžiaga (lankstinukai, bukletai)	44 (36,4%)	94 (52,5%)	7,581	0,006
Leidiny „Profesijos vadovas“	62 (51,2%)	121 (67,2%)	7,755	0,005
Klasės auklėtojas	27 (21,8%)	68 (37,8%)	8,753	0,003
Profesijos konsultantas	56 (46,7%)	105 (58,7%)	4,157	0,041

Kaip matome iš 18 lentelės, merginos gauna žymiai daugiau informacijos iš spausdintos medžiagos, leidinio „Profesijos vadovas“, klasės auklėtojo bei profesijos konsultanto, nei vaikinai, ir šie skirtumai yra statistiškai reikšmingi ($p < 0,05$). Tuo pačiu būdu patikrinus skirtumus tarp skirtingo amžiaus respondentų atsakymų, gauta dar daugiau statistiškai patikimų rezultatų (19 lentelė):

Atsakymų apie sunkumus informacijos šaltinius pasiskirstymas tarp amžiaus grupių (n = 311)

Informacijos šaltinis	Jaunesni	Vyresni	Chi kvadratu	p
Televizija, radijas	56 (42,4%)	48 (27,7%)	7,179	0,007
Internetas	124 (92,5%)	170 (97,7%)	4,652	0,031
Psichologas	16 (12,2%)	8 (4,7%)	5,757	0,016
Socialinis pedagogas	22 (16,8%)	12 (7,0%)	7,096	0,008
Tėvai	80 (60,2%)	59 (34,5%)	19,829	0,000
Profesijos konsultantas	80 (61,5%)	81 (47,6%)	5,717	0,017
Mokytojai	65 (49,2%)	52 (30,4%)	11,147	0,001

Kaip matome iš 19 lentelės, jaunesni moksleiviai teigia gaunantys daugiau informacijos apie profesiją iš televizijos, radijo, psichologo, socialinio pedagogo, tėvų, profesijos konsultanto bei mokytojų, nei vyresnieji moksleiviai, kurie dažniau ją randa internete (visi skirtumai statistiškai reikšmingi).

Moksleivių pasiteiravus, ar jiems pakanka informacijos apsisprendžiant kokią profesiją pasirinkti, gauti tokie atsakymai (20 lentelė):

Respondentų moksleivių pasiskirstymas pagal tai, ar pakanka informacijos apsisprendžiant kokią profesiją pasirinkti (n = 311)

Grupė	Taip	Ne	Chi kvadratu	p	
Bendru atveju	122 (39,2%)	180 (57,9%)	-	-	
Lytis	Vaikinai	55 (45,8%)	65 (54,2%)	2,327	0,127
	Merginos	67 (37,0%)	114 (63,0%)		
Amžius	Jaunesni	42 (32,6%)	87 (67,4%)	5,747	0,017
	Vyresni	80 (46,2%)	93 (53,8%)		

Kaip matome iš 20 lentelės, daugiau moksleivių teigia, jog jiems informacijos nepakanka. Vaikinių ir merginų atsakymai skiriasi nežymiai, tuo tarpu amžiaus grupių atveju gautas statistiškai reikšmingas skirtumas tarp vyresniųjų, kuriems informacijos pakanka labiau, nei jaunesniems.

Norint patikslinti, kokios informacijos labiausiai trūksta, pagal moksleivių atsakymus sudaryta 21 lentelė:

Moksleivių atsakymų pasiskirstymas apie tai, kokios informacijos labiausiai trūksta (n = 311)

Trūksta informacijos apie:	Trūksta	Iš dalies	Netrūksta
Tinkamumą pasirinktai profesijai	75 (24,1%)	104 (33,4%)	21 (6,8%)
Tolesnio mokymosi ir studijų galimybes	70 (22,5%)	102 (32,8%)	27 (8,7%)
Stojimo į aukštąsias ir profesinio ugdymo institucijas tvarką bei reikalavimus	75 (24,1%)	85 (27,3%)	40 (12,9%)
Specialybių mokymo programos	73 (23,5%)	91 (29,3%)	36 (11,6%)
Profesijos keliamus reikalavimus	68 (21,9%)	89 (28,6%)	43 (13,8%)
Situaciją darbo rinkoje ir jos poreikius	87 (28,0%)	81 (26,0%)	31 (10%)

Kaip galime spręsti iš 21 lentelėje esančios informacijos, labiausiai trūksta informacijos apie situaciją darbo rinkoje ir jos poreikius, taip pat apie tinkamumą pasirinktai profesijai bei stojimo į aukštąsias ir profesinio ugdymo institucijas tvarką bei reikalavimus.

278 moksleivių (t.y. 89,4% visų apklaustų moksleivių) mokyklose yra profesinio informavimo taškas, tose mokyklose, kur jis yra, 11,2% moksleivių konsultavosi ne kartą, 29,9% - vieną kartą, o dauguma – 57,2% - visai nesikonsultavo. Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp lyčių konsultavimosi dažnio negauta, tuo tarpu tikrinant skirtumus tarp amžiaus grupių nustatyta, jog vyresnieji moksleiviai konsultuojasi dažniau, nei jaunesnieji (chi kvadratu reikšmė lygi 6,147, $p=0,046$). Iš tų moksleivių, kurie konsultavosi informavimo taške, 72,8% teigia, jog konsultacija buvo naudinga, 27,2% - jog nenaudinga.

Moksleivių paprašyta nurodyti, kokios profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos, padedančios geriau pasirinkti būsimąją profesiją yra teikiamos jų gimnazijoje, rezultatai pateikiami 22 lentelėje:

**Moksleivių atsakymų apie profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas
pasiskirstymas (n = 311)**

Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos	Dažnis (%)
Teikiama informacija apie švietimo sistemą, priėmimo sąlygas	148 (47,6%)
Teikiama informacija apie profesijas ir specialybes	199 (64,0%)
Patariama sudarant individualius ugdymo planus	114 (36,7%)
Teikiama informacija apie darbo rinką bei jos prognozes	59 (19,0%)
Teikiama informacija apie profesinės karjeros galimybes	117 (37,6%)
Konsultuojama profesinės karjeros planavimo klausimais	87 (28,0%)
Teikiamos rekomendacijos, individualios ir grupinės profesinio tinkamumo konsultacijos	59 (19,0%)
Padedama priimti motyvuotą sprendimą dėl tinkamumo atitinkamai profesijos sričiai	65 (20,9%)
Gimnazijoje galima rasti profesiniam informavimui skirtų leidinių (apie mokymosi ir studijų galimybes, kvalifikacijas ir kt.)	196 (63,0%)
Gimnazijoje turite galimybę naudotis atvira informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistema (AIKOS)	123 (39,5%)
Patariama, kur rasti profesinio informavimo ir konsultavimo institucijas	113 (36,3%)
Informuojama apie teikiamas paslaugas ir naujoves profesinio informavimo srityje	99 (31,8%)

Moksleivių nuomone, dažniausiai jų gimnazijoje teikiamos šios profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos: teikiama informacija apie profesijas ir specialybes, pateikiami profesiniam informavimui skirti leidiniai (apie mokymosi ir studijų galimybes, kvalifikacijas ir kt.), bei teikiama informacija apie švietimo sistemą, priėmimo sąlygas.

Naudingiausiais renkantis profesiją renginiais, vykstančiais gimnazijoje, moksleiviai įvardino susitikimus su profesinio informavimo specialistais, susitikimus su įvairių profesijų atstovais bei ekskursijas į miesto, šalies įmones bei įstaigas. Tuo tarpu prie mažiausiai naudingų renginių priskirtinos profesinio informavimo savaitės, dienos, susitikimai su darbo biržos atstovais bei asmeniniai pokalbiai su psichologu.

Moksleivių paprašius nurodyti, į kokias įstaigas, teikiančias profesinio informavimo, konsultavimo ir orientavimo paslaugas, jie kreipėsi, gauti tokie rezultatai (23 lentelė):

Moksleivių atsakymų pasiskirstymas pagal tai, į kokią įstaigą kreipėsi dėl profesinio informavimo, konsultavimo ir orientavimo (n = 311)

Į kokią įstaigą kreipėsi	Dažnis (%)
Darbo biržą ir jos padalinius	48 (15,4%)
Darbo rinkos mokymo tarnybą ir jos padalinius	12 (3,9%)
Jaunimo karjeros centrą	24 (7,7%)
Pedagoginę psichologinę tarnybą	18 (5,8%)
Karjeros planavimo centrą	21 (6,8%)
Nesikreipiau	217 (69,8%)

Kaip matome iš 23 lentelės, dauguma moksleivių nesikreipė į jokią profesinio informavimo, konsultavimo ir orientavimo paslaugas teikiančią įstaigą, o dažniausiai kreiptasi buvo į darbo biržą ir jos padalinius (15,4%). Atlikus chi kvadratu testą, siekiant išsiaiškinti skirtumus tarp lyčių, nustatyta, jog merginos dažniau kreipiasi į pedagoginę psichologinę tarnybą, ir šis skirtumas yra statistiškai reikšmingas (chi kvadratu reikšmė lygi 4,516, $p=0,034$). Statistiškai patikimų skirtumų tarp vyresnių ir jaunesnių respondentų atsakymų negauta.

Į klausimą, ar gimnazijoje turi galimybę plėtoti savo kompetencijas pasirinktoje srityje ir tokiu būdu patikrinti savo gebėjimus būsimajai profesinei veiklai, 12,2% atsakė teigiamai, 33,8% - neigiamai, 51,1% pasirinko atsakymą „Iš dalies“.

Buvo pasiteirauta apie AIKOS tinklapio naudojimą. Vos 1,9% moksleivių teigė jį naudojančys dažnai, 37,3% nurodė retkarčiais pasižiūrintys, tuo tarpu 60,8% jo nenaudoja. Daugumai moksleivių AIKOS nuorodą pristatė klasės auklėtojas arba jie rado ją patys.

Patikrinsime, ar yra ryšys tarp informacijos apie profesijas pakankamumo ir apsisprendimo, kokią profesiją pasirinkti, tai atliksime naudodami Kendalo tau-c koreliacijos koeficientą (24 lentelė):

**Ryšys tarp informacijos apie profesijas pakankamumo ir apsisprendimo,
kokią profesiją pasirinkti (n = 311)**

Kendalo tau-c reikšmė = 0,227 p = 0,000		Ar jums pakanka informacijos apsisprendžiant kokią profesiją pasirinkti?	
		Taip	Ne
Ar esate nusprendęs (-usi), kokią profesiją pasirinksite?	Taip	45 (59,2%)	31 (40,8%)
	Dar abejoju	62 (36,5%)	108 (63,5%)
	Ne	15 (27,3%)	40 (72,7%)

Iš 24 lentelėje pateikiamų duomenų galime matyti, kad, nors ryšys tarp informacijos apie profesijas pakankamumo ir apsisprendimo, kokią profesiją pasirinkti nėra stiprus (koreliacijos koeficiento reikšmė lygi 0,227), jis statistiškai reikšmingas ($p=0,000$). Galima teigti, kad moksleiviai, kuriems pakanka informacijos apie profesijas, dažniau yra nusprendę, kurią profesiją pasirinkti, ir atvirkščiai.

Kendalo tau-c kriterijumi apskaičiuosime ryšį tarp apsisprendimo, kokią profesiją pasirinkti ir konsultavimosi su PIT specialistais (25 lentelė):

**Ryšys tarp apsisprendimo,
kokią profesiją pasirinkti ir konsultavimosi su PIT specialistais (n = 311)**

Kendalo tau-c reikšmė = 0,130 p = 0,032		Ar konsultavotės su PIT specialistais profesijos pasirinkimo klausimais?		
		Ne kartą	Vieną kartą	Ne
Ar jums pakanka informacijos apsisprendžiant kokią profesiją pasirinkti?	Taip	17 (15,0%)	38 (33,6%)	58 (51,3%)
	Ne	13 (8,1%)	46 (28,8%)	101 (63,1%)

Iš 25 lentelės matome, jog moksleiviams, kurie dažniau konsultuojasi su PIT specialistais, labiau pakanka informacijos apsisprendžiant, kokią profesiją pasirinkti, nei tiems, kurie su PIT specialistais nesikonsultuoja. Šis ryšys yra silpnas (Kendalo tau-c lygus 0,130), tačiau statistiškai reikšmingas ($p=0,032$).

2.3.2. Moksleivių nuomonės apie profesinio informavimo veiklos organizavimą analizės apibendrinimas

Atlikus apklaustų moksleivių atsakymų statistinę analizę paaiškėjo, jog daugiau nei pusė respondentų abejoja dėl profesijos pasirinkimo, o ketvirtadalis jau yra apsisprendę. Didžiausią įtaką renkantis profesiją lemia susidomėjimas profesija, geros darbo sąlygos ir didelis atlyginimas, o mažiausiai svarbiais veiksniais laikomas draugų ir pažįstamų pavyzdys bei profesijos prestižas. Asmenys, darantys didžiausią įtaką renkantis profesiją moksleiviams yra profesijos konsultantai ir tėvai, o mažiausią – draugai ir mokytojai. Pačiu svarbiausiu informacijos šaltiniu yra internetas, toliau eina leidinys „Profesijos vadovas“ bei profesijos konsultantas. AIKOS tinklapiu naudojasi sąlyginai nedaug moksleivių.

Moksleiviams sunku išsirinkti vieną profesiją iš daugelio, sudėtinga nustatyti savo tikruosius polinkius ir gabumus būsimai profesinei veiklai. Labiausiai trūksta informacijos apie situaciją darbo rinkoje ir jos poreikius, taip pat apie tinkamumą pasirinktai profesijai bei stojimo į aukštąsias ir profesinio ugdymo institucijas tvarką bei reikalavimus.

Nors informacijos trūksta, profesinio informavimo taške konsultuojasi sąlyginai nedaug moksleivių, taipogi nemaža dalis tų, kurie konsultavosi, teigia, jog apsilankymas nebuvo naudingas. Visgi moksleiviams, kurie dažniau konsultuojasi su PIT specialistais, labiau pakanka informacijos apsisprendžiant, kokią profesiją pasirinkti, nei tiems, kurie su PIT specialistais nesikonsultuoja.

Dauguma moksleivių nesikreipia į jokią profesinio informavimo, konsultavimo ir orientavimo paslaugas teikiančią įstaigą. Naudingiausiais renkantis profesiją renginiais, vykstančiais gimnazijoje, moksleiviai įvardino susitikimus su profesinio informavimo specialistais, susitikimus su įvairių profesijų atstovais bei ekskursijas į miesto, šalies įmones bei įstaigas. Tuo tarpu prie mažiausiai naudingų renginių priskirtinos profesinio informavimo savaitės, dienos, susitikimai su darbo biržos atstovais bei asmeniniai pokalbiai su psichologu.

Dauguma moksleivių gimnazijoje iš dalies turi galimybę plėtoti savo kompetencijas pasirinktoje srityje ir tokiu būdu patikrinti savo gebėjimus būsimajai profesinei veiklai.

Lyčių skirtumai. Merginos tiek susidomėjimui profesija, tiek reikiamų gebėjimų turėjimui renkantis profesiją skiria daug didesnę dėmesį, nei vaikinai. Žymiai daugiau merginų sunkumu renkantis profesiją įvardina šeimos materialinę padėtį, tuo tarpu vaikinams daugiau sunkumų kelia blogi pažymiai. Merginos gauna žymiai daugiau informacijos iš spausdintos medžiagos, leidinio „Profesijos vadovas“, klasės auklėtojo bei profesijos konsultanto, nei vaikinai.

Amžiaus skirtumai. Lyginant jaunesnio ir vyresnio amžiaus moksleivių atsakymų, aiškiai matomas skirtumas tarp apsiprendimo, kokią profesiją rinktis – vyresnių moksleivių tarpe

apsisprendusių yra žymiai daugiau, nei jaunesnių moksleivių. Vyresnieji taip pat dažniau teigia, jog jiems pakanka informacijos apie profesijos pasirinkimą, jie dažniau konsultuojasi su PIT specialistais. Daug didesnei jaunesnesių respondentų daliai profesijos konsultantas didelę įtaką renkantis profesiją, tuo tarpu vyresniesiems šio darbuotojo įtaka ne tokia svarbi. Vyresniesieji moksleiviai žymiai dažniau mato sunkumus renkantis profesiją dėl to, kad jie nepažįsta praktinės profesijos pusės, neįsivaizduoja būsimą darbo bei dėl to, kad nėra įsitikinę profesijos perspektyvumu bei reikalingumu ateityje. Jaunesni moksleiviai teigia gaunantys daugiau informacijos apie profesiją iš televizijos, radijo, psichologo, socialinio pedagogo, tėvų, profesijos konsultanto bei mokytojų, nei vyresnieji moksleiviai, kurie dažniau ją randa internete.

2.3.3. Mokytojų nuomonės apie profesinio informavimo veiklos organizavimą analizė

Mokytojų buvo pasiteirauta, nuo kokio amžiaus, jų nuomone, tikslinga pradėti mokinių profesinį informavimą. Atsakymų pasiskirstymas pateikiamas 26 lentelėje:

26 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal nuomonę, kada tikslinga pradėti mokinių profesinį informavimą (n = 38)

Kada tikslinga pradėti mokinių profesinį informavimą	Dažnis (%)
Ikimokykliniame amžiuje	5 (13,2%)
Pradinėje mokykloje	15 (39,5%)
Pagrindinėje mokykloje	13 (34,2%)
Vidurinėje mokykloje	4 (10,5%)
Baigiamąjoje klaseje	1 (2,6%)

Kaip matome iš 26 lentelės, dauguma pedagogų mano, kad profesinį informavimą reikėtų pradėti arba pradinėje (39,5%) arba pagrindinėje mokykloje (34,2%). Patikrinsime, ar skiriasi skirtingo amžiaus bei skirtingą pedagoginį stažą turinčių respondentų nuomonės. Kadangi atsakymai į klausimą yra ranginio tipo kintamieji, statistinei analizei naudosime Mann-Whitney U testą. Atlikus jį paaiškėjo, kad statistiškai reikšmingų skirtumų tarp nuomonių negauta nei amžiaus grupėse (Mann-Whitney U reikšmė lygi 108,0, p=0,111), nei stažo grupėse (Mann-Whitney U reikšmė lygi 141,5, p=0,328).

Pasiteiravus, ar mokiniams, mokytojų nuomone, gimnazijoje pakanka informacijos renkantis profesiją, gauti tokie atsakymai (27 lentelė):

27 lentelė

*Respondentų pasiskirstymas pagal nuomonę,
ar mokiniams gimnazijoje pakanka informacijos renkantis profesiją (n = 38)*

Ar mokiniams gimnazijoje pakanka informacijos renkantis profesiją	Dažnis (%)
Taip	28 (73,7%)
Nežinau	5 (13,2%)
Ne	3 (7,9%)

Kaip matome iš 27 lentelėje pateiktos informacijos, dauguma mokytojų mano, kad moksleiviams, gimnazijoje informacijos renkantis profesiją pakanka (palyginimui – 57,9% apklaustų tų pačių gimnazijų moksleivių teigia, jog informacijos nepakanka). Atlikus Mann-Whitney U testą skirtumams tarp grupių nustatyti, paaiškėjo, jog statistiškai reikšmingų skirtumų tarp nuomonių negauta nei amžiaus grupėse (Mann-Whitney U reikšmė lygi 126,0, $p=0,405$), nei stažo grupėse (Mann-Whitney U reikšmė lygi 131,0, $p=0,241$).

Paprašius nurudyti, kas gimnazijoje teikia profesinio informavimo informacijas, atsakymai pasiskirstė taip (28 lentelė):

28 lentelė

*Respondentų pasiskirstymas pagal nuomonę,
kas gimnazijoje teikia profesinio informavimo informacijas (n = 38)*

Kas gimnazijoje teikia profesinio informavimo informacijas?	Dažnai	Retai	Niekada
Direktoriaus pavaduotojas ugdymui	17 (44,7%)	10 (26,3%)	1 (2,6%)
Klasės auklėtojas	29 (76,3%)	6 (15,8%)	-
Dalyko mokytojas	7 (18,4%)	13 (34,2%)	1 (2,6%)
Socialinis pedagogas	18 (47,4%)	8 (21,1%)	2 (5,3%)
Psichologas	13 (34,2%)	6 (15,8%)	4 (10,5%)
PIT darbuotojas	35 (92,1%)	3 (7,9%)	-
Pakviestas specialistas	9 (23,7%)	21 (55,3%)	-

Kaip matome iš 28 lentelės, daugiausia informacijos, pedagogų nuomone, gimnazijoje teikia PIT darbuotojas ir klasės auklėtojas. Atlikus Mann-Whitney U testą paaiškėjo, kad skirtingo amžiaus pedagogų nuomonės dėl klasės auklėtojo ir psichologo vaidmens teikiant informaciją apie profesijas statistiškai reikšmingai skiriasi (29 lentelė):

29 lentelė

***Respondentų nuomonės dėl klasės auklėtojo ir psichologo vaidmens
teikiant informaciją apie profesijas skirtumai (n = 38)***

Kas gimnazijoje teikia profesinio informavimo informacijas?	Amžiaus grupė	Dažnai	Retai	Niekada	Mann-Whitney U	p
Klasės auklėtojas	Jaunesni	6 (54,5%)	5 (45,5%)	-	77,5	0,003
	Vyresni	23 (95,8%)	1 (4,2%)	-		
Psichologas	Jaunesni	2 (28,6%)	2 (28,6%)	1 (6,3%)	28,5	0,040
	Vyresni	11 (68,8%)	4 (25,0%)	1 (6,3%)		

Kaip matome iš 29 lentelės, pusė jaunesniųjų respondentų mano, kad klasės auklėtojas informaciją apie profesijas teikia dažnai, pusė – retai, tuo tarpu beveik visi vyresni respondentai sutinka, kad šie asmenys tokią informaciją teikia dažnai. Vyresni mokytojai taip pat pripažįsta svarbesnį psichologo vaidmenį informuojant moksleivius apie profesijas. Šie skirtumai yra statistiškai reikšmingi ($p < 0,05$). Ta pačia tendencija išsiskiria skirtingą pedagoginį stažą turinčių mokytojų nuomonė apie klasės auklėtojo vaidmenį – didesnį stažą turintys respondentai šiems asmenims yra linkę priskirti daugiau svarbos (Mann-Whitney U reikšmė lygi 101,5, $p = 0,019$).

Visose gimnazijose, kuriose buvo apklausti pedagogai, veikia profesinio informavimo taškas, ir mokytojai dažnai (84,2%) rekomenduoja auklėtiniams ten kreiptis. Nemaža dalis (42,1%) mokytojų patys dažnai konsultuojasi su PIT specialistais profesinio informavimo klausimais, niekada to nedariusių buvo 13,2%. Dauguma tų, kurie konsultavosi (97%) teigia, jog konsultacija buvo naudinga.

Mokytojų paprašyta įvardinti, kokie profesinio informavimo renginiai, vykstantys gimnazijoje, jų nuomone, yra naudingiausi mokiniams. Atsakymai pateikiami 30 lentelėje:

*Respondentų pasiskirstymas pagal nuomonę,
kokie profesinio informavimo renginiai naudingiausi mokiniams (n = 38)*

Profesinio informavimo renginiai	Naudingi	Mažai naudingi
Klasės valandėles profesinio orientavimo temomis	32 (84,2%)	4 (10,5%)
Susitikimai su profesinio informavimo specialistais	34 (89,5%)	-
Susitikimai su įvairių profesijų atstovais	32 (84,2%)	2 (5,3%)
Ekskursijos į miesto, šalies įmones, įstaigas	33 (86,8%)	1 (2,6%)
Susitikimai su profesinių ir aukštųjų mokyklų studentais	27 (71,1%)	8 (21,1%)
Susitikimai su profesinių ir aukštųjų mokyklų atstovais	28 (73,7%)	4 (10,5%)
Pokalbiai su profesijos konsultantu	30 (78,9%)	1 (2,6%)
Ekskursijos į aukštąsias mokyklas	32 (84,2%)	2 (5,3%)
Ekskursijos į profesines mokyklas	28 (73,7%)	2 (5,3%)
Dalyvavimas profesinių ir aukštųjų mokyklų organizuojamuose profesinio informavimo renginiuose (atvirų durų dienos, projektinė veikla ir kt.)	31 (81,6%)	1 (2,6%)
Individualios praktinės pagalbos teikimas	29 (76,3%)	1 (2,6%)

Iš 30 lentelėje pateiktos informacijos matome, jog, pedagogų nuomone, moksleiviams naudingiausi yra susitikimai su profesinio informavimo specialistais bei ekskursijos į miesto, šalies įmones, įstaigas, mažiausiai naudingi – susitikimai su profesinių ir aukštųjų mokyklų studentais. Atlikus chi-kvadratu testą, lyginant skirtingo amžiaus bei skirtingą pedagoginį stažą turinčių mokytojų nuomones, statistiškai reikšmingų skirtumų ($p < 0,05$) negauta.

Pasiteiravus, kaip dažnai pedagogai kalbasi su mokiniais apie profesijos pasirinkimą, gauti tokie atsakymai (31 lentelė):

**Respondentų pasiskirstymas pagal pokalbių su mokiniais
karjeros planavimo klausimais dažnumą (n = 38)**

Kaip dažnai kalbate su mokiniais karjeros planavimo klausimais	Dažnis (%)
Kelis kartus per metus	12 (31,6%)
Kartą per mėnesį	13 (34,2%)
Kelis kartus per mėnesį	9 (23,7%)
Niekada	2 (5,3%)

Kaip matome iš 31 lentelės, pokalbiai apie karjeros planavimą ir profesijos pasirinkimą kai kurių pedagogų yra vykdomi pakankamai retai – kelis kartus per metus (31,6%), o kai kurie šnekasi apie tai pakankamai dažnai (34,2%). Statistiškai reikšmingų skirtumų ($p < 0,05$) lyginant skirtingo amžiaus bei skirtingą pedagoginį stažą turinčių mokytojų atsakymus negauta.

Mokytojai nurodė, kokius profesinio informavimo renginius jie organizuoja (32 lentelė):

**Respondentų pasiskirstymas pagal tai,
kokius profesinio informavimo renginius jie organizuoja (n = 38)**

Profesinio informavimo renginiai	Dažnis (%)
Klasės valandėlės profesinio informavimo temomis	30 (78,9%)
Susitikimai su profesinio informavimo specialistais	13 (34,2%)
Susitikimai su įvairių profesijų atstovais	15 (39,5%)
Tėvų susirinkimai profesinio informavimo klausimais	12 (31,6%)
Ekskursijos į miesto, šalies įmones, įstaigas	17 (44,7%)
Susitikimai su profesinių ir aukštųjų mokyklų studentais	9 (23,7%)
Individualūs pokalbiai	27 (71,1%)
Ekskursijos į aukštąsias mokyklas	9 (23,7%)
Ekskursijos į profesines mokyklas	5 (13,2%)
Dalyvavimas profesinių ir aukštųjų mokyklų organizuojamuose profesinio informavimo renginiuose (atvirų durų dienos ir kt.)	8 (21,1%)
Informacinių filmų apie profesijas žiūrėjimas ir aptarimas	4 (10,5%)
Tinkamumo pasirinktai profesijai tyrimai	13 (34,2%)

Kaip matome iš 32 lentelės, dažniausiai pedagogai organizuoja klasės valandėles profesinio informavimo temomis, individualius pokalbius su moksleiviais bei ekskursijas į miesto, šalies įmones, įstaigas. Atlikus chi kvadratu testą skirtumams tarp skirtingo amžiaus pedagogų profesinio informavimo renginių organizavimo dažnumo paaiškėjo, kad vyresni mokytojai daug dažniau organizuoja individualius pokalbius su moksleiviais, lyginant su jaunesnio amžiaus pedagogais (33 lentelė):

33 lentelė

Individualių pokalbių apie profesijas organizavimo skirtumai amžiaus grupėse (n = 38)

Amžiaus grupė	Organizuoja individualius pokalbius	Individualių pokalbių neorganizuoja	Chi kvadratu	P
Jaunesni	5 (55,6%)	4 (44,4%)	4,261	0,039
Vyresni	22 (88,0%)	3 (12,0%)		

Taip pat paaiškėjo statistiškai reikšmingi ($p < 0,05$) skirtumai tarp skirtingą pedagoginį stažą turinčių mokytojų atsakymų (34 lentelė):

34 lentelė

Respondentų organizuojamų profesinio informavimo renginių dažnumo skirtumai tarp pedagoginio stažo grupių (n = 38)

Profesinio informavimo renginiai	Pedagoginis stažas	Organizuoja	Neorganizuoja	Chi kvadratu	P
Susitikimai su profesinio informavimo specialistais	Mažesnis	1 (8,3%)	11 (91,7%)	7,022	0,008
	Didesnis	12 (54,5%)	10 (45,5%)		
Individualūs pokalbiai	Mažesnis	7 (58,3%)	5 (41,7%)	5,040	0,025
	Didesnis	20 (90,9%)	2 (9,1%)		

Kaip matome iš 34 lentelėje pateiktų duomenų, didesnę pedagoginį stažą turintys mokytojai dažniau organizuoja tiek susitikimus su profesinio informavimo specialistais, tiek individualius pokalbius, ir šie skirtumai yra statistiškai reikšmingi ($p < 0,05$).

73,7% pedagogų nurodė, kad jų gimnazijoje pakanka metodinių priemonių, reikalingų mokinių profesiniam informavimui, 23,7% atsakė to nežinantys, neigiamai atsakusių nebuvo.

Pasiteiravus, kokios informacijos labiausiai trūksta mokytojų auklėtiniams renkantis profesiją, atsakymai pasiskirstė taip (35 lentelė):

Respondentų atsakymų apie tai, kokios informacijos labiausiai trūksta auklėtiniams renkantis profesiją, pasiskirstymas (n = 38)

Informacijos apie	Trūksta	Netrūksta	Nežinau
Tinkamumą pasirinktai profesijai	13 (34,2%)	12 (31,6%)	4 (10,5%)
Tolesnio mokymosi ir studijų galimybes	9 (23,7%)	19 (50,0%)	3 (7,9%)
Stojimo į aukštąsias ir profesines institucijas tvarką	3 (7,9%)	23 (60,5%)	4 (10,5%)
Specialybių mokymo programas	7 (18,4%)	10 (26,3%)	9 (23,7%)
Profesijos keliamus reikalavimus	8 (21,1%)	17 (44,7%)	3 (7,9%)
Situaciją darbo rinkoje ir jos poreikius	11 (28,9%)	13 (34,2%)	5 (13,2%)

Kaip matome iš 35 lentelėje pateiktos informacijos, pedagogų teigimu, moksleiviams labiausiai trūksta informacijos apie tinkamumą pasirinktai profesijai bei situaciją darbo rinkoje ir jos poreikius. Atlikus chi-kvadratu testą, lyginant skirtingo amžiaus bei skirtingą pedagoginį stažą turinčių mokytojų nuomones, statistiškai reikšmingų skirtumų ($p < 0,05$) negauta.

Norint išsiaiškinti, iš kokių šaltinių pedagogai dažniausiai gauna informacijos apie mokinių profesinį informavimą, sudaryta 36 lentelė:

Respondentų atsakymų apie tai, kur jie gauna informacijos apie mokinių profesinį informavimą, pasiskirstymas (n = 38)

Informacijos šaltinis	Dažnai	Retai	Niekada
Individualus konsultavimasis su specialistais	13 (34,2%)	18 (47,4%)	-
Paskaitos, seminarai	10 (26,3%)	21 (55,3%)	1 (2,6%)
Internetas	28 (73,7%)	6 (15,8%)	-
Žiniasklaida	21 (55,3%)	5 (13,2%)	3 (7,9%)
Speciali literatūra	19 (50,0%)	10 (26,3%)	4 (10,5%)

Kaip matome iš 36 lentelės, dauguma mokytojų informacijos apie mokinių profesinį informavimą gauna iš interneto – net 73,7% iš šio šaltinio informacijos gauna dažnai. Taip pat nemažai svarbos pedagogai teikia žiniasklaidai. Paradoksalu, tačiau atlikus chi kvadratu testą

paaiškėjo, jog vyresnio amžiaus mokytojai informaciją iš interneto naudoja dažniau, nei jaunesnio amžiaus (chi kvadratu reikšmė lygi 4,871, $p=0,027$).

Iš apklaustų pedagogų 76,3% nurodė žinantys AIKOS tinklapį, tačiau tik 11,1% šioje svetainėje lankosi dažnai, 85,2% nurodė kartais pasižiūrintys, 3,7% atsakė šį tinklapį žinantys, bet juo nesinaudojantys.

Pasiteiravus, ar gimnazija, kurioje dirba mokytojai, bendradarbiauja su įvairiomis profesinio orientavimo paslaugas teikiančiomis įstaigomis, 89,5% atsakė teigiamai, 2,6% - neigiamai, 7,9% nurodė nežinantys. Iš atsakusių teigiamai dažniausiai nurodė bendradarbiaujantys su darbo birža (88,2%), pedagogine psichologine tarnyba (76,5%), karjeros planavimo centru (41,2%), jaunimo karjeros centru (35,3%) bei darbo rinkos mokymo tarnyba ir jos padaliniais (14,7%).

2.3.4. Mokytojų nuomonės apie profesinio informavimo veiklos organizavimą analizės apibendrinimas

Apklausus pedagogus paaiškėjo, jog dauguma mokytojų mano, kad moksleiviams gimnazijoje informacijos renkantis profesiją pakanka, nors dauguma moksleivių mano priešingai. Daugiausia informacijos, pedagogų nuomone, gimnazijoje teikia PIT darbuotojas ir klasės auklėtojas. Visose gimnazijose, kuriose buvo apklausti pedagogai, veikia profesinio informavimo taškas, ir mokytojai dažnai rekomenduoja auklėtiniams ten kreiptis. Nemaža dalis mokytojų patys dažnai konsultuojasi su PIT specialistais profesinio informavimo klausimais, dauguma jų teigia, jog konsultacijos naudingos.

Pedagogų nuomone, moksleiviams naudingiausi yra susitikimai su profesinio informavimo specialistais bei ekskursijos į miesto, šalies įmones, įstaigas, mažiausiai naudingi – susitikimai su profesinių ir aukštųjų mokyklų studentais. Pokalbiai apie karjeros planavimą ir profesijos pasirinkimą kai kurių pedagogų yra vykdomi pakankamai retai – kelis kartus per metus. Dažniausiai pedagogai organizuoja klasės valandėles profesinio informavimo temomis, individualius pokalbius su moksleiviais bei ekskursijas į miesto, šalies įmones, įstaigas. Pedagogų teigimu, moksleiviams labiausiai trūksta informacijos apie tinkamumą pasirinktai profesijai bei situaciją darbo rinkoje ir jos poreikius. Daugumoje gimnazijų pakanka metodinių priemonių, reikalingų mokinių profesiniam informavimui.

Pasiteiravus, ar gimnazija, kurioje dirba mokytojai, bendradarbiauja su įvairiomis profesinio orientavimo paslaugas teikiančiomis įstaigomis, dauguma atsakė teigiamai, iš jų dažniausiai nurodė bendradarbiaujantys su darbo birža, pedagogine psichologine tarnyba bei karjeros planavimo centru.

Dauguma mokytojų informacijos apie mokinių profesinį informavimą gauna iš interneto, taip pat nemažai svarbos pedagogai teikia žiniasklaidai. Iš apklaustų pedagogų nemaža dalis nurodė žinantys AIKOS tinklapį, tačiau nedaugelis šioje svetainėje lankosi dažnai, dažniausiai mokytojai karts nuo karto ją pažiūri.

Amžiaus skirtumai. Atlikus analizę paaiškėjo, jog ne tik moksleivių, bet ir mokytojų požiūris į tam tikrus profesinio orientavimo aspektus skiriasi priklausomai nuo amžiaus. Tarkim, kalbant apie gimnazijos specialisto, teikiančio informaciją apie profesijas, svarba vertinama nevienodai – vyresnio amžiaus mokytojų nuomone, klasės auklėtojas teikia tokią informaciją dažnai, jaunesnio amžiaus mokytojai – jog rečiau. Vyresni mokytojai taip pat pripažįsta svarbesnį psichologo vaidmenį informuojant moksleivius apie profesijas. Vyresni mokytojai daug dažniau organizuoja individualius pokalbius su moksleiviais, lyginant su jaunesnio amžiaus pedagogais, taip pat vyresnio amžiaus mokytojai informaciją iš interneto naudoja dažniau, nei jaunesnio amžiaus pedagogai.

Stažo skirtumai. Nors dažniausiai vyresnio amžiaus mokytojai turi didesnę pedagoginio darbo stažą, visgi analizuojant duomenis šiuo aspektu nustatyti kitokie skirtumai: didesnę pedagoginį stažą turintys mokytojai dažniau organizuoja tiek susitikimus su profesinio informavimo specialistais, tiek individualius pokalbius.

2.3.5. PIT specialistų nuomonės apie profesinio informavimo veiklos organizavimą analizė ir apibendrinimas

Apklausus PIT specialistus paaiškėjo, jog visi respondentai sutinka, kad PIT patalpų estetinė - fizinė būklė tinkama PIT veiklos funkcijų realizavimui. Šiose patalpose yra 1-3 kompiuteriai, spausdintuvai, skeneriai, 71,4% turi kopijavimo aparatą, 14,3% - projektorius, 71,4% - prieigą prie interneto. Visi apklausti darbuotojai savo klientams leidžia naudotis internetu, kaupia spausdintą medžiagą ir leidinius apie mokymosi ir studijų galimybes, profesijas, kvalifikaciją, darbo rinką ir kt. 42,9% respondentų profesinio informavimo tikslams naudoja videomedžiagą. Visgi dauguma apklaustų PIT specialistų (85,7%) mano, kad gimnazijoje metodinių priemonių, reikalingų mokinių profesiniam informavimui, nepakanka.

Visi apklaustieji teigia supažindinantys klientus, kaip naudotis AIKOS duomenų baze, kaip naudotis turimais spausdintiniais leidiniais, pataria, kuriuose spausdintiniuose leidiniuose jie gali rasti dominančią informaciją. Daugumos (85,7%) turimi informaciniai šaltiniai registruojami PIT informacijos kataloge ir informacija suskirstyta į bylas pagal temas. PIT specialistai teigia teikiantys išsamią informaciją savo klientams, visų taikomais metodais yra paskaitos profesinio informavimo

temomis, susitikimai su profesinio informavimo specialistais, susitikimai su įvairių profesijų atstovais, ekskursijos į miesto, šalies įmones, įstaigas, individualūs pokalbiai, individualios konsultacijos, ekskursijos į aukštąsias bei profesines mokyklas, dalyvavimas profesinių ir aukštųjų mokyklų organizuojamuose profesinio informavimo renginiuose (atvirų durų dienos ir kt.), informacinių filmų apie profesijas žiūrėjimas ir aptarimas bei tinkamumo pasirinktai profesijai tyrimai. Seminarus profesinio informavimo temomis veda 42,9% apklaustųjų, tėvų susirinkimus profesinio informavimo klausimais organizuoja 85,7% respondentų, o susitikimus su profesinių ir aukštųjų mokyklų studentais – 57,1%.

Visose gimnazijose, kuriose dirbantys PIT specialistai buvo apklausti, teikiamos šios profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos: teikiama informacija apie profesijas ir specialybes, patariama sudarant individualius ugdymo planus, teikiama informacija apie darbo rinką bei jos prognozes, teikiama informacija apie profesinės karjeros galimybes, konsultuojama profesinės karjeros planavimo klausimais, galima rasti profesiniam informavimui skirtų leidinių (apie mokymosi ir studijų galimybes, kvalifikacijas ir kt.), yra galimybė naudotis atvira informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistema (AIKOS), patariama, kur rasti profesinio informavimo ir konsultavimo institucijas. 85,7% apklaustų specialistų gimnazijose teikiama informacija apie švietimo sistemą, priėmimo sąlygas, padedama priimti motyvuotą sprendimą dėl tinkamumo atitinkamai profesijos sričiai bei informuojama apie teikiamas paslaugas ir naujoves profesinio informavimo srityje, ir tik 57,1% gimnazijų yra teikiamos rekomendacijos, individualios ir grupinės profesinio tinkamumo konsultacijos.

PIT specialistų paprašius nurodyti, su kokiais sunkumais moksleiviai susiduria rinkdamiesi savo būsimąją profesiją, gauti tokie atsakymai (37 lentelė):

PIT specialistų atsakymų apie sunkumus, su kuriais moksleiviai susiduria rinkdamiesi būsimąją profesiją, pasiskirstymas (n = 7)

Išoriniai veiksniai	Dažnis (%)
Trūksta kvalifikuotos pedagoginės psichologinės konsultacijos profesijos pasirinkimo klausimais	100%
Nepažįstate praktinės profesijos pusės, neįsivaizduojate būsimąjo darbo specifikos	57,1%
Trūksta informacijos apie profesijų pasirinkimo galimybes	100%
Sunku išsirinkti vieną profesiją iš daugelio esamų	100%
Šeimos materialinė padėtis trukdo pasirinkti norimą profesiją	100%
Neįsitikinęs profesijos perspektyvumu bei reikalingumu ateityje	85,7%
Sunku išsirinkti būsimąją mokymo įstaigą	85,7%
Blogi pažymiai trukdo pasirinkti norimą profesiją	42,9%
Vidiniai veiksniai	
Nežinote savo tikrųjų polinkių ir gabumų būsimai profesinei veiklai	100%
Nepasitikite savo jėgomis, galimybėmis bei sugebėjimais	71,4%
Sunku įvertinti savo interesus, vertybes, idealus	100%
Abejojate ar numatomai rinktis profesijai tinka jūsų charakterio ir temperamento savybės	57,1%
Abejojate ar polinkis, pašaukimas yra tikras	28,6%
Abejojate dėl fizinio ar psichinio tinkamumo dirbti pasirenkamą darbą	28,6%
Bijote atsakomybės ir savarankiškumo	85,7%
Neturite aiškių profesinių interesų tolimesnei veiklai bei studijoms	100%

Kaip matome iš 37 lentelėje pateiktų respondentų atsakymų, šių specialistų nuomone, moksleiviai susiduria su daugeliu veiksnių, trukdančių tinkamai išsirinkti būsimą profesiją, mažiausiai problemų, jų nuomone, kelia abejonės dėl to, ar polinkis, pašaukimas yra tikras bei abejonės dėl fizinio ar psichinio tinkamumo dirbti pasirenkamą darbą.

Paprašyti nurodyti, kaip skleidžiama informacija apie PIT paslaugas, visi specialistai atsakė, jog šią informaciją galima rasti interneto svetainėje, informaciniuose lankstinukuose bei ji

skleidžiama susitikimuose su galimais PIT klientais. Visi apklausti respondentai teigė bendraujantys su švietimo įstaigomis, bibliotekomis, darbo biržomis bei kitais PIT-ais.

Paklausus, kaip tobulina savo kvalifikaciją, respondentų atsakymai pasiskirstė taip (38 lentelė):

38 lentelė

PIT specialistų atsakymų apie tai, kaip tobulina savo kvalifikaciją, pasiskirstymas (n = 7)

Kaip tobulina savo kvalifikaciją	Dažnis (%)
Dalyvauja edukacinėse išvykose	28,6%
Dalyvauja kursuose	85,7%
Dalyvauja stažuotėse	100%
Dalyvauja konferencijose	100%
Dalyvauja seminaruose	100%
Ieško informacijos internete	100%
Skaito literatūrą	100%
Konsultuojasi su kolegomis	100%

Kaip matome iš 38 lentelėje pateiktų duomenų, PIT specialistai naudojami dauguma kvalifikacijos kėlimo būdų, kiek rečiau dalyvaujama kursuose ir edukacinėse išvykose.

Pasiteiravus, su kokiais kvalifikacijos tobulinimo problemomis susiduriama, visi specialistai vienareikšmiškai atsakė, jog mažai vyksta kvalifikacijos tobulinimo renginių bei trūksta reikiamos literatūros, 28,6% apklaustųjų nurodė, jog jiems trūksta informacijos internete.

2.3.6. Moksleivių ir mokytojų nuomonių palyginimas

Abi pusės – tiek mokytojai, tiek moksleiviai yra suinteresuoti tinkamu pastarųjų profesiniu informavimu, tačiau kaip abi pusės vertina tų pačių profesinio informavimo būdų efektyvumą ir ar nuomonės apie jų naudingumą sutampa, nustatysime atlikdami Mann-Whitney U testą. Jo rezultatai pateikiami 39 lentelėje:

Moksleivių ir mokytojų nuomonių, kokie profesinio informavimo renginiai naudingiausi moksleiviams, palyginimas (n = 349)

Profesinio informavimo renginiai	Respondentai	Naudingi	Mažai naudingi	Nenaudingi	Mann-Whitney U	p
Klasės valandėlės profesinio orientavimo temomis	Moksleiviai	108 (49,1%)	73 (33,2%)	39 (17,7%)	2306,0	0,000
	Mokytojai	32 (84,2%)	4 (10,5%)	-		
Susitikimai su profesinio informavimo specialistais	Moksleiviai	193 (74,5%)	45 (17,4%)	21 (8,1%)	3281,0	0,001
	Mokytojai	34 (89,5%)	-	-		
Susitikimai su įvairių profesijų atstovais	Moksleiviai	193 (76,9%)	48 (19,1%)	10 (4,0%)	3522,0	0,020
	Mokytojai	32 (84,2%)	2 (5,3%)	-		
Ekskursijos į miesto, šalies įmones, įstaigas	Moksleiviai	183 (72,3%)	55 (21,7%)	15 (5,9%)	3230,0	0,002
	Mokytojai	33 (86,8%)	1 (2,6%)	-		
Susitikimai su profesinių ir aukštųjų mokyklų studentais	Moksleiviai	151 (69,9%)	49 (22,7%)	16 (7,4%)	3442,5	0,286
	Mokytojai	27 (71,1%)	8 (21,1%)	-		
Susitikimai su profesinių ir aukštųjų mokyklų atstovais	Moksleiviai	179 (76,2%)	48 (20,4%)	8 (3,4%)	3318,0	0,137
	Mokytojai	28 (73,7%)	4 (10,5%)	-		
Pokalbiai su profesijos konsultantu	Moksleiviai	110 (62,1%)	57 (32,2%)	10 (5,6%)	1788,5	0,000

	Mokytojai	30 (78,9%)	1 (2,6%)	-		
Ekskursijos į aukštąsias mokyklas	Moksleiviai	171 (73,7%)	50 (21,6%)	11 (4,7%)	3128,0	0,009
	Mokytojai	32 (84,2%)	2 (5,3%)	-		
Ekskursijos į profesines mokyklas	Moksleiviai	118 (55,1%)	67 (31,3%)	29 (13,6%)	1955,0	0,000
	Mokytojai	28 (73,7%)	2 (5,3%)	-		
Dalyvavimas profesinių ir aukštųjų mokyklų organizuojamuose profesinio informavimo renginiuose	Moksleiviai	153 (68,9%)	53 (23,9%)	16 (7,2%)	2551,0	0,001
	Mokytojai	31 (81,6%)	1 (2,6%)	-		

39 lentelėje, kaip ir visame šiame darbe, statistiškai reikšmingi ($p < 0,05$) skirtumai pažymėti pastorintu šriftu. Galime matyti, jog moksleivių ir mokytojų nuomonės dėl visų profesinio informavimo renginių, išskyrus susitikimus su profesinių ir aukštųjų mokyklų studentais bei profesinių ir aukštųjų mokyklų atstovais, naudingumo išsiskiria, ir šie skirtumai yra ryškūs bei statistiškai reikšmingi. Mokytojai visų renginių atvejais yra linkę manyti, kad moksleiviams jie yra labai naudingi, tuo tarpu patys moksleiviai dažnai yra linkę šiuo naudingumu abejoti.

Tuo pačiu Mann-Whitney U kriterijumi palyginsime, ar skiriasi mokinių ir mokytojų nuomonės apie tai, kokios informacijos apie profesijas labiausiai trūksta moksleiviams. Šio testo rezultatai pateikiami 40 lentelėje:

*Moksleivių ir mokytojų nuomonių apie tai,
kokios informacijos labiausiai trūksta, palyginimas (n = 349)*

Trūksta informacijos apie:	Respondentai	Trūksta	Iš dalies	Netrūksta	Mann- Whitney U	p
Tinkamumą pasirinktai profesijai	Moksleiviai	75 (24,1%)	104 (33,4%)	21 (6,8%)	2530,5	0,225
	Mokytojai	13 (34,2%)	4 (10,5%)	12 (31,6%)		
Tolesnio mokymosi ir studijų galimybes	Moksleiviai	70 (22,5%)	102 (32,8%)	27 (8,7%)	1966,5	0,000
	Mokytojai	9 (23,7%)	3 (7,9%)	19 (50,0%)		
Stojimo į aukštąsias ir profesinio ugdymo institucijas tvarką bei reikalavimus	Moksleiviai	75 (24,1%)	85 (27,3%)	40 (12,9%)	1277,5	0,000
	Mokytojai	3 (7,9%)	4 (10,5%)	23 (60,5%)		
Specialybių mokymo programos	Moksleiviai	73 (23,5%)	91 (29,3%)	36 (11,6%)	2058,0	0,062
	Mokytojai	7 (18,4%)	9 (23,7%)	10 (26,3%)		
Profesijos keliamus reikalavimus	Moksleiviai	68 (21,9%)	89 (28,6%)	43 (13,8%)	1956,0	0,006
	Mokytojai	8 (21,1%)	3 (7,9%)	17 (44,7%)		
Situaciją darbo rinkoje ir jos poreikius	Moksleiviai	87 (28,0%)	81 (26,0%)	31 (10%)	2269,5	0,045
	Mokytojai	11 (28,9%)	5 (13,2%)	13 (34,2%)		

Kaip matome iš 40 lentelėje pateiktų duomenų, moksleivių ir mokytojų nuomonės ryškiai skiriasi kalbant apie keturias informacijos rūšis: tolesnio mokymosi ir studijų galimybes, stojimo į aukštąsias ir profesinio ugdymo institucijas tvarką bei reikalavimus, profesijos keliamus reikalavimus bei situaciją darbo rinkoje ir jos poreikius. Visais šiais atvejais mokytojai yra linkę manyti, jog informacijos netrūksta, o moksleiviai – priešingai.

Taigi apibendrinant galima teigti, jog mokytojų akimis žiūrint profesinio informavimo situacija gimnazijose yra geresnė, nei moksleivių nuomone.

Moksleivių ir mokytojų nuomonės dėl visų profesinio informavimo renginių, išskyrus susitikimus su profesinių ir aukštųjų mokyklų studentais bei profesinių ir aukštųjų mokyklų atstovais, naudingumo išsiskiria, ir šie skirtumai yra ryškūs bei statistiškai reikšmingi. Mokytojai visų renginių atvejais yra linkę manyti, kad moksleiviams jie yra labai naudingi, tuo tarpu patys moksleiviai dažnai yra linkę šiuo naudingumu abejoti.

IŠVADOS

Apibendrinant profesinio informavimo problemų ir galimybių gimnazijoje tyrimo duomenis, galima daryti šias išvadas:

1. Profesinio informavimo, konsultavimo ir orientavimo plėtros būtinybė tik deklaruojama. Prielaida pasiekti vieną svarbiausių profesinio orientavimo strategijos uždavinių – sukurti vieningą ir darnią nacionalinę profesinio orientavimo sistemą – yra, tačiau nepakankamai išvystytas sėkmingas jos įgyvendinimo procesas, stokojama darnos tarp besirūpinančių institucijų.
2. Moksleivių ir mokytojų nuomonės ryškiai skiriasi kalbant apie keturias informacijos rūšis: tolesnio mokymosi ir studijų galimybes, stojimo į aukštąsias ir profesinio ugdymo institucijas tvarką bei reikalavimus, profesijos keliamus reikalavimus bei situaciją darbo rinkoje ir jos poreikius. Visais šiais atvejais mokytojai yra linkę manyti, jog informacijos netrūksta, o moksleiviai – priešingai.
3. Moksleivių ir mokytojų nuomonės dėl visų profesinio informavimo renginių, išskyrus susitikimus su profesinių ir aukštųjų mokyklų studentais bei profesinių ir aukštųjų mokyklų atstovais, naudingumo išsiskiria. Mokytojai visų renginių atvejais yra linkę manyti, kad moksleiviams jie yra labai naudingi, tuo tarpu patys moksleiviai dažnai yra linkę šiuo naudingumu abejoti.
4. Didžioji dauguma mokinių į įstaigas, teikiančias profesinio informavimo, konsultavimo ir orientavimo paslaugas papildomai nesikreipia. Dauguma moksleivių ir mokytojų Atvira informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistema (AIKOS) beveik nesinaudoja.
5. Mokytojų ir moksleivių nuomonės dėl profesinio informavimo taškų gimnazijose egzistavimo nesutapo: pedagogų teigimu, visose gimnazijose veikia profesinio informavimo taškai, tačiau dešimtadalis moksleivių nurodo, kad tokių taškų nėra.

6. Nors informacijos trūksta, profesinio informavimo taške konsultuojasi sąlyginai nedaug moksleivių, taipogi nemaža dalis tų, kurie konsultavosi, teigia, jog apsilankymas nebuvo naudingas. Visgi moksleiviams, kurie dažniau konsultuojasi su PIT specialistais, labiau pakanka informacijos apsisprendžiant, kokią profesiją pasirinkti, nei tiems, kurie su PIT specialistais nesikonsultuoja.
7. Didesnį pedagoginį stažą turintys ir vyresni mokytojai dažniau organizuoja tiek susitikimus su profesinio informavimo specialistais, tiek individualius pokalbius, vyresnio amžiaus mokytojai informaciją iš interneto naudoja dažniau, nei jaunesnio amžiaus kolegos.
8. Visi profesinių informavimo taškų (PIT) darbuotojai vienareikšmiškai atsakė, jog mažai vyksta kvalifikacijos tobulinimo renginių bei trūksta reikiamos literatūros.
9. Tyrimo hipotezės patvirtino: vyresnio amžiaus pedagogai moksleivių profesiniam informavimui skiria didesnę dėmesį, nei jaunesnio amžiaus kolegos; mokytojų ir moksleivių nuomonė apie profesinio informavimo situaciją gimnazijoje yra skirtinga.

REKOMENDACIJOS

Gimnazijų vadovams

1. Organizuoti kvalifikacijos tobulinimo profesinio orientavimo, konsultavimo ir informavimo seminarus pedagogų komandoms, sudarant optimalias sąlygas mokyklos specialistams kelti šios srities kvalifikaciją;
2. Profesinio informavimo veiklą būtina intensyvinti į procesą įtraukiant klasės auklėtojus, mokytojus, tėvus. Tinkamai organizuojamos, atsakingai ir profesionaliai vykdomos, teisiniuose aktuose numatytos funkcijos sudarytų sąlygas profesinio informavimo paslaugų kokybės didinimui.

Mokytojams

1. Į mokymo dalykus integruoti profesinio informavimo temas, teikti informacijos moksleiviams apie tolesnio mokymosi ir studijų galimybes, stojimo į aukštąsias ir profesinio ugdymo institucijas tvarką bei reikalavimus, profesijos keliamus reikalavimus bei situaciją darbo rinkoje ir jos poreikius.
2. Organizuoti susitikimus ir individualius pokalbius su profesinio informavimo specialistais.

PIT dabuotojams

1. Optimaliai planuoti profesinės informacijos sklaidą, tiriant tikslinės grupės informacijos poreikį šiais klausimais:
  - kokios informacijos trūksta/pakanka;
  - ar informacija suprantama ir aktuali;
  - kokia profesinės informacijos sklaidos forma priimtinausia (rašytinė (knygos, brošiūros, bukletai, plakatai, žurnalai, laikraščiai, žodynai, žinynai, sąvadai, specialūs leidiniai ar kt.), garsinė ar vaizdinė);
  - kokie informacijos sklaidos perteikimo šaltiniai patraukliausi kiekvienai tikslinei grupei.
2. Teikti informacijos moksleiviams apie situaciją darbo rinkoje ir jos poreikius, taip pat apie tinkamumą pasirinktai profesijai bei stojimo į aukštąsias ir profesinio ugdymo institucijas tvarką bei reikalavimus.

LITERATŪRA

1. Adamonienė R., Daukilas S., Krikščiūnas B. ir kt. (2001). *Profesinio ugdymo pagrindai*. Vilnius: P. Kalibato II "Petro ofsetas".
2. Armalienė D., Kriščiūnaitė R. (2008). *Siek, planuok, veik. Kaip teisingai pasirinkti karjeros kelią*. Vilnius: Švietimo mainų paramos fondas.
3. Augienė D. (2009). *Karjera: nuo profesijos pasirinkimo iki profesinės veiklos organizacijoje*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
4. *Baltoji knyga: profesinis rengimas (Iki aukštojo universitetinio lygmens)* (1999). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Vilnius: Prof. mokymo reformos programos koordinavimo centras.
5. Beresnevičienė D. (1990). *Diferencijuotas profesinis orientavimas mokykloje*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
6. Beresnevičienė D. (2002). Profesorius Jovaiša – profesinio orientavimo Lietuvoje edukologinių ir psichologinių pagrindų kūrėjas. *Ugdymo psichologija*, 5 t., 10 (1).
7. Baltrėnienė Z., Volbekienė V. (Red.) (1998). *Profesinės karjeros vadovas*. Vilnius: Solretija.
8. Elijošius E. (2001). Profesinio apsisprendimo metas: ES Leonardo da Vinčio programa. Šiauliai: UAB „Šiaulių knygriškla“.
9. Galkytė H. (1977). *Mokinių sugebėjimo analizuoti savo galimybes, renkantis profesiją, ugdymas*. Vilnius.
10. Garnienė D. (2006). *Bendrojo lavinimo mokyklos ugdymo karjerai modelis: parametrai ir Realizavimo principai*. Daktaro disertacija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
11. Gučas A. (1937). *Pašaukimas ir darbas. Psichotechnikos bruožai tėvams, mokytojams ir įmonininkams*. Kaunas.
12. Gumuliauskienė A., Augienė D., Bobrova L. (2002). *Karjera šiandien ir rytoj*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
13. Guskey T. R. (2004). *Profesinio tobulinimosi vertinimas*. Vilnius: Garnelis.
14. Kučinskienė R. (2003). *Ugdymo karjerai metodologija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
15. Jautaitė B. (1993). Vyresniųjų moksleivių darbinio apsisprendimo sunkumai ir trūkumai. *Acta Pedagogica Vilnensia*. Vilnius.
16. Jovaiša L. (1975). *Psichologinė diagnostika*. Kaunas: Šviesa.

17. Jovaiša L. (1981). *Asmenybė ir profesija*. Kaunas: Šviesa.
18. Jovaiša L. (1993). *Pedagogikos terminai*. Kaunas: Šviesa.
19. Jovaiša L. (1998). Profesinio konsultavimo organizavimas. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos, Nr 1*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
20. Jovaiša L. (1999). *Profesinio konsultavimo psichologija*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
21. Jovaiša L. (1999). *Profesinio konsultavimo psichologija*. Vilniu: Angora.
22. Jovaiša L., Vaitkevičius J. (1989). Pedagogikos pagrindai. *Didaktika*. Kaunas.
23. Jovaiša T., Orenienė R. (2003). Profesinis konsultavimas žmogiškųjų išteklių plėtros kontekste. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos, Nr.5*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
24. *Karjeros projektavimo vadovas. Sistemos, teorijos, praktika ir technologija penkiose Europos šalyse* (2005).
25. Kučinskienė R. (2003). *Asmeninės karjeros valdymo gebėjimai ir jų ugdymo gairės // Profesinis rengimas: Tyrimai ir realijos. Nr. 7*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
26. Kučinskienė R. (2003). *Ugdymo karjerai metodologija*. Klaipėda: Klaipėdos Universiteto leidykla.
27. Laužackas R. (2005). *Profesinio rengimo terminų aiškinamasis žodynas*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
28. Laužackas R. (1999). *Sistemoteorinės profesinio rengimo kaitos dimensijos*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
29. Laužackas R. (2005). *Profesinio rengimo metodologija*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
30. Laužackas R., Pukelis K. (2003). Kvalifikacija ir kompetencija: samprata, santykis bei struktūra profesijos mokytojo veiklos kontekste. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. Nr. 7*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
31. Laužikas J. (1972). Mokinių psichodiagnostikos ir atrankos klausimai mūsų šalyje. *Psichodiagnostikos problemos*. Vilnius.
32. Lietuvos darbo birža (2005). *Profesinio informavimo metodika mokytojams*. Jaunimo darbo centrų renginių metodinė priemonė. Vilnius.

33. *LR Profesinio orientavimo strategija* [interaktyvus]. Parengė LR Švietimo ir mokslo ministerija. [Žiūrėta 2009-11- 22]. Prieiga per internetą:
<http://www.smm.lt/veiklos_planai_ir_programos/strategijos.htm>
34. Maslow A. (1970). *Motivation and personality*. New York: Harper and Row.
35. *Mokinių profesiniam informavimui skirtų lėšų naudojimo metodinės rekomendacijos* [interaktyvus]. Parengė LR Švietimo ir mokslo ministerija. [Žiūrėta 2009-11- 22]. Prieiga per internetą:
< [http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2007-12-03-ISAK-2332\(3\).doc](http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2007-12-03-ISAK-2332(3).doc) >
36. *Mokymosi visą gyvenimą memorandumas* (2001). Europos bendrijų komisija. Vilnius: Logotipas.
37. *Mokytojų, profesijos mokytojų, dėstytojų bendradarbiavimo su socialiniais partneriais metodinės rekomendacijos* (2006). Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
38. *Nacionalinė profesinio orientavimo švietimo sistemoje programa* [interaktyvus]. Parengė LR Švietimo ir mokslo ministerija. [Žiūrėta 2009-12- 22]. Prieiga per internetą:
<[http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2007-12-03-ISAK-2332\(3\).doc](http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2007-12-03-ISAK-2332(3).doc)>
39. Inglar T., Bjercknes E., Lappen R. Ir kt. (2002). *Mokymasis ir konsultavimas*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
40. Patton W., McMahon M. (1999). *Career Development and Systems theory. A New Relationship*. New York.
41. Paulavičius K. (2002). *Darbo rinka*. Vilnius: Vilniais pedagoginis universitetas.
42. Perry N., Vanzandt Z. (1998). *Mano pasirinkimo galimybės*. Atvirofondas. Kaunas: Aušra.
43. Petrauskaitė R. (1993). Profesijos pasirinkimo racionalumas kaip psichopedagoginė problema. *Acta Peadagogica Vilnensia*. Vilnius: Vilniaus Universitetas.
44. *Profesinio mokymo programų optimizavimo gidas* (2003). Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
45. *Profesinio orientavimo strategija* [interaktyvus]. Parengė Švietimo ir mokslo ministerija [Žiūrėta 2009-12- 29]. Prieiga per internetą:
<http://www.smm.lt/reformas_d/reformas.htm>
46. *Profesinio informavimo standartas* [interaktyvus]. Parengė Švietimo ir mokslo ministerija [Žiūrėta 2009-12- 29]. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=293824&p_query=&p_tr2=>>
47. *Profesinio informavimo standartas* [interaktyvus]. Parengė Vytauto Didžiojo universitetas, Švietimo ir mokslo ministerija. [Žiūrėta 2010-01-10]. Prieiga per internetą:

http://www.smm.lt/es_parama/docs/projektai/pos_rez/Profesinio%20informavimo%20standartas_VDU.pdf>

48. *Profesijos konsultanto profesijos standartas* [interaktyvus]. Parengė Vytauto Didžiojo universitetas, Švietimo ir mokslo ministerija. [Žiūrėta 2010-01-06]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/es_parama/docs/projektai/pos_rez/Profesijos%20konsultanto%20profesijos%20standartas_VDU.pdf>
49. *Profesinio konsultavimo metodinės rekomendacijos profesijos konsultantams* [interaktyvus]. Parengė Vytauto Didžiojo universitetas, Švietimo ir mokslo ministerija. [Žiūrėta 2010-01-06]. Prieiga per internetą: http://www.vdu.lt/skc/downloads/prof_orient/profesinio_konsultavimo_metodines_rekomendacijos_profesijos_.pdf>
50. *Profesinio informavimo mokymo programa*. (2007). Vilnius: ŠMM, Mintis.
51. *Profesinio informavimo A metodika*. (2007). Vilnius: ŠMM, Mintis.
52. *Profesinio informavimo B metodika*. (2007). Vilnius: ŠMM, Mintis.
53. *Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašas* [interaktyvus]. Parengė LR švietimo ir mokslo ministerija [Žiūrėta 2010-01-06]. Prieiga per internetą: [http://www.smm.lt/teisin_baz_/docs/isakymai/2005-04-29-ISAK-739_A1-116\(2\).doc](http://www.smm.lt/teisin_baz_/docs/isakymai/2005-04-29-ISAK-739_A1-116(2).doc)>
54. Pukelis K. (2003). Karjeros projektavimo gebėjimai žinių visuomenėje: nauji iššūkiai profesiniam konsultavimui ir karjeros planavimui. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, Nr. 6. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
55. Pukelis K. (2004). *Mokytojų rengimo idealinio modelio parametrai*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
56. Pukelis K., Garnienė D. (2003). Moksleivių ugdymas karjerai: padėties analizė ir perspektyvos bendrojo lavinimo mokykloje. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, Nr. 7. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
57. Railienė A. (2007). Mokinių požiūris į profesinio orientavimo organizavimą bendrojo lavinimo mokykloje. *Pedagogika*, 88, p. 50-55.
58. Stanišauskienė V. (2000). Rengimosi karjerai proceso socioedukaciniai pagrindai ir jo prielaidos Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloje. *Daktaro disertacija*. Kaunas: Ktechnologijos universitetas.
59. Vabalas – Gudaitis J. (1938). Pedagoginio pašaukimo sąvoka. *Mokykla ir gyvenimas*, Nr.6/7.

P R I E D A I

Anketa moksleiviui

Šia anketa norime sužinoti apie profesinio informavimo veiklos organizavimą gimnazijose. Jūsų nuoširdūs atsakymai padės tobulinti šį darbą. Apklausa anoniminė, bus naudojami tik apibendrinti duomenys.

Jums tinka n č i u s atsakymus pažymėkite šitaip X.

1. Kokie veiksniai, Jūsų manymu, daro įtaką renkantis profesiją?

TEIGINIAI	DIDELĘ ĮTAKĄ	MAŽĄ ĮTAKĄ	NEDARO ĮTAKOS
Susidomėjimas profesija			
Galimybė įsidarbinti			
Reikiamų gebėjimų turėjimas			
Aprofesijos prestižas			
Didelis atlyginimas			
Geros darbo sąlygos			
Draugų ir pažįstamų pavyzdys			
Kita (įrašyk).....			

2. Kokie asmenys daro įtaką renkantis profesiją?

TEIGINIAI	DIDELĘ ĮTAKĄ	MAŽĄ ĮTAKĄ	NEDARO ĮTAKOS
Tėvai			
Draugai			
Klasės auklėtojas			
Profesijos konsultantas			
Mokytojai			
Kita (įrašyk).....			

3. Ar esate nusprendęs (-usi), kokią profesiją pasirinksite?

Taip   Dar abejoju   Ne

Jei nusprendęs (-usi), kokią profesiją pasirinksite (įrašykite kokią).....

4. Su kokiais sunkumais susiduriate rinkdami savo būsimąją profesiją (pažymėkite):

IŠORINIAI VEIKSNIAI	VIDINIAI VEIKSNIAI
Trūksta kvalifikuotos pedagoginės psichologinės konsultacijos profesijos pasirinkimo klausimais Nepažįstate praktinės profesijos pusės, neišivaizduojate būsimąjo darbo specifikos Trūksta informacijos apie profesijų pasirinkimo galimybes Sunku išsirinkti vieną profesiją iš daugelio esamų Šeimos materialinė padėtis trukdo pasirinkti norimą profesiją Neįsitikinęs profesijos perspektyvumu bei reikalingumu ateityje Sunku išsirinkti būsimąją mokymo įstaigą Blogi pažymiai trukdo pasirinkti norimą profesiją Kita(įrašykite).....	Nežinote savo tikrųjų polinkių ir gabumų būsimai profesinei veiklai Nepasitikite savo jėgomis, galimybėmis bei sugebėjimais Sunku įvertinti savo interesus, vertybes, idealus Abejojate ar numatomai rinktą profesijai tinka jūsų charakterio ir temperamento savybės ☐ Abejojate ar polinkis, pašaukimas yra tikras Abejojate dėl fizinio ar psichinio tinkamumo dirbti pasirenkamą darbą Bijote atsakomybės ir savarankiškumo ☐ Neturite aiškių profesinių interesų tolimesnei veiklai bei studijoms Kita(įrašykite).....

5. Informacijos apie profesiją gaunate iš:

TEIGINIAI	DAUG	MAŽAI
Spausdintos medžiagos (lankstinukai, bukletai)		
Televizijos, radijo		
Leidinio „Profesijos vadovas“		
Interneto		
Psichologo		
Socialinio pedagogo		
Tėvų		
Draugų		
Klasės auklėtojo		
Profesijos konsultanto		
Mokytojų		
Kita (įrašyk).....		

6. Ar Jums pakanka informacijos apsisprendžiant kokią profesiją pasirinkti?

Taip   Ne

Jei atsakėte „Taip“, pereikite prie 8 klausimo.

7. Renkantis profesiją trūksta informacijos apie:

TEIGINIAI	TRŪKSTA	IŠ DALIES	NETRŪKSTA
Tinkamumą pasirinktai profesijai			
Tolesnio mokymosi ir studijų galimybes			
Stojimo į aukštąsias ir profesinio ugdymo institucijas tvarką bei reikalavimus			
Specialybių mokymo programos			
Profesijos keliamus reikalavimus			
Situaciją darbo rinkoje ir jos poreikius			
Kita (įrašyk)			

8. Ar mokykloje yra profesinio informavimo taškas (PIT)?

    Taip   Ne

Jei atsakėte „Ne“, tada pradėkite atsakinėti nuo 12 klausimo.

9. Ar konsultavotės su profesinio informavimo taško (PIT) specialistais profesijos pasirinkimo klausimais?

Ne kartą   Vieną kartą   Ne

10. Ar konsultacija su profesinio informavimo taško (PIT) specialistais buvo naudinga?

    Taip   Ne

11. Kokios profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos padedančios geriau pasirinkti būsimąją profesiją yra teikiamos Jūsų gimnazijoje? (pažymėkite)

    Teikiama informacija apie švietimo sistemą, priėmimo sąlygas

    Teikiama informacija apie profesijas ir specialybes

    Patariama sudarant individualius ugdymo planus

    Teikiama informacija apie darbo rinką bei jos prognozes

    Teikiama informacija apie profesinės karjeros galimybes

    Konsultuojama profesinės karjeros planavimo klausimais

    Teikiamos rekomendacijos, individualios ir grupinės profesinio tinkamumo konsultacijos

    Padedama priimti motyvuotą sprendimą dėl tinkamumo atitinkamai profesijos sričiai

    Gimnazijoje galima rasti profesiniam informavimui skirtų leidinių (apie mokymosi ir studijų galimybes, kvalifikacijas ir kt.)

    Gimnazijoje turite galimybę naudotis atvira informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistema (AIKOS)

    Patariama, kur rasti profesinio informavimo ir konsultavimo institucijas

    Informuojama apie teikiamas paslaugas ir naujoves profesinio informavimo srityje

12. Kokie renginiai, vykstantys gimnazijoje, Jums naudingiausi renkantis profesiją?

TEIGINIAI	NAUDINGI	MAŽAI NAUDINGI	NENAUDINGI	NEVYKŠTA
Klasės valandėles profesinio orientavimo temomis				
Susitikimai su profesinio informavimo specialistais				
Susitikimai su įvairių profesijų atstovais				
Ekskursijos į miesto, šalies įmones, įstaigas				
Susitikimai su profesinių ir aukštųjų mokyklų studentais				
Susitikimai su profesinių ir aukštųjų mokyklų atstovais				
Paskaitos profesijos pasirinkimo tema				
Ekskursijos į aukštąsias mokyklas				
Ekskursijos į profesines mokyklas				
Dalyvavimas profesinių, aukštųjų mokyklų organizuoja muose profesinio informavimo renginiuose (atvirų durų dienos, projektinė veikla ir kt.)				
Asmeniniai pokalbiai su klasės auklėtoju				
Asmeniniai pokalbiai su psichologu				
Asmeniniai pokalbiai su profesijos patarėju				
Susitikimai su darbo biržos atstovais				
Speciali literatūra bibliotekoje				
Parodos, stendai su informacija apie profesijas				
Konkursai, viktorinos, debatai apie profesijų pasaulį				
Profesinio informavimo savaitės, dienos				
Kita (įrašyk).....				

13. Ar papildomai kreipėtės į įstaigas, teikiančias profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas?

Taip Ne

Jei atsakėte „Ne“, pereikite prie 16 klausimo.

14. Į kokias įstaigas, teikiančias profesinio informavimo, konsultavimo ir orientavimo paslaugas kreipėtės?

Darbo biržą ir jos padalinius Pedagoginę psichologinę tarnybą
 Darbo rinkos mokymo tarnybą ir jos padalinius Karjeros planavimo centrą
 Jaunimo karjeros centrą Kita (įrašyk) .....

15. Ar Jūs gimnazijoje turite galimybę plėtoti savo kompetencijas pasirinkroje srityje ir tokiu būdu patikrinti savo gebėjimus būsimajai profesinei veiklai?

Taip Ne Iš dalies

16. Ar naudojate „AIKOS“ tinklalapiu?

Dažnai Kartais pažiūriu Ne

17. „AIKOS“ nuorodą Jums:

Pristatė klasės auklėtoja Parodė draugai
 Pristatė profesijos patarėjas Pats radau
 Parodė tėvai Kita (įrašyk) .....

18. Jūsų lytis: Vaikinas Mergina

19. Jūsų amžius: 14m. 15m. 16m. 17m. 18m. 19m.

20. Vietovės, kurioje yra gimnazija, tipas: Miestas Miestelis

21. Kokioje klasėje mokaisi? 1g 2g 3g 4g

Dėkajame už atsakymus.

2 PRIEDAS

Anketa mokytojui

Šia anketa norime sužinoti apie profesinio informavimo veiklos organizavimą gimnazijose. Jūsų nuoširdūs atsakymai padės tobulinti šį darbą. Apklausa anoniminė, bus naudojami tik apibendrinti duomenys.

Jums tinka n e atsakymus pažymėkite šitaip X.

1. Nuo kokio amžiaus, Jūsų nuomone, tikslinga pradėti mokinių profesinį informavimą?

Ikimokykliniame amžiuje   Pagrindinėje mokykloje   Baigiamojoje klasėje
Pradinėje mokykloje   Vidurinėje mokykloje

2. Kaip manote, ar mokiniams gimnazijoje pakanka informacijos renkantis profesiją?

Taip   Nežinau   Ne

3. Kas Jūsų gimnazijoje teikia profesinio informavimo informacijas?

TEIGINIAI	DAŽNAI	RETAI	NEKADA
Direktoriaus pavaduotojas ugdymui			
Klasės auklėtojas			
Dalyko mokytojas (nurodykite).....			
Socialinis pedagogas			
Psichologas			
Profesijos patarėjas .....pit darbuotojas			
Pakviestas specialistas			
Kita (įrašykite)			

4. Ar gimnazijoje yra profesinio informavimo taškas (PIT)?

Taip   Ne

Jei atsakėte „Ne“, pereikite prie 8 klausimo.

5. Ar rekomendavote savo auklėtiniams ten kreiptis?

Taip, ne kartą   Taip, vieną kartą   Ne

6. Ar konsultavotės su profesinio informavimo taško (PIT) specialistais profesijos informavimo klausimais?

Ne kartą   Vieną kartą   Ne

7. Ar konsultacija su profesinio informavimo taško (PIT) specialistais buvo naudinga?

Taip   Ne

8. Kokie profesinio informavimo renginiai vykstantys gimnazijoje naudingiausi mokiniams?

TEIGINIAI	NAUDINGI	MAŽAI NAUDINGI	NENAUDINGI
Klasės valandėles profesinio orientavimo temomis			
Susitikimai su profesinio informavimo specialistais			
Susitikimai su įvairių profesijų atstovais			
Ekskursijos į miesto, šalies įmones, įstaigas			
Susitikimai su profesinių ir aukštųjų mokyklų studentais			
Susitikimai su profesinių ir aukštųjų mokyklų atstovais			
Pokalbiai su profesijos konsultantu			
Ekskursijos į aukštąsias mokyklas			
Ekskursijos į profesines mokyklas			
Dalyvavimas profesinių ir aukštųjų mokyklų organizuojamuose profesinio informavimo renginiuose (atvirų durų dienos, projektinė veikla ir kt.)			
Individualios praktinės pagalbos teikimas			
Kita (įrašykite)			

9. Kaip dažnai Jūs kalbate su mokiniais karjeros planavimo klausimais?

- Kartą per metus Kelis kartus per mėnesį
Kelis kartus per metus Niekada
 Kartą per mėnesį

10. Kokius profesinio informavimo renginius Jūs organizuojate (pažymėkite)?

Klasės valandėles profesinio informavimo temomis	Ekskursijas į aukštąsias mokyklas
Susitikimus su profesinio informavimo specialistais	Ekskursijas į profesines mokyklas
Susitikimus su įvairių profesijų atstovais	Dalyvavimą profesinių ir aukštųjų mokyklų
Tėvų susirinkimus profesinio informavimo klausimais	organizuoja muose profesinio informavimo renginiuose (atvirų durų dienos ir kt.)
Ekskursijas į miesto, šalies įmones, įstaigas	Informacinių filmų apie profesijas žiūrėjimą ir aptarimą.
Susitikimus su profesinių ir aukštųjų mokyklų tudentais	Tinkamumo pasirinktai profesijai tyrimus.
Individualius pokalbius	Kita (įrašykite).....

11. Ar Jūsų gimnazijoje pakanka metodinių priemonių, reikalingų mokinių profesiniam informavimui?

Taip Nežinau Ne

12. Renkantis profesiją mano auklėtiniams trūksta informacijos apie:

TEIGINIAI	TRŪKSTA	NETRŪKSTA	NEŽINAU
Tinkamumą pasirinktai profesijai			
Tolesnio mokymosi ir studijų galimybes			
Stojimo į aukštąsias ir profesines institucijas tvarką			
Specialybių mokymo programas			
Profesijos keliamus reikalavimus			
Situaciją darbo rinkoje ir jos poreikius			
Kita (įrašykite)			

13. Kur gaunate informacijos apie mokinių profesinį informavimą?

TEIGINIAI	DAŽNAI	RETAI	NIEKADA
Individualus konsultavimasis su specialistais			
Paskaitos, seminarai			
Internetas			
Žiniasklaida			
Speciali literatūra			
Kita (įrašykite)			

11. Ar žinote AIKOS tinklalapį? Taip Ne
Jei „Taip“, tai: dažnai lankausi šioje svetainėje kartais pažiūriu nesinaudoju

12. Ar Jūsų gimnazija bendradarbiauja su įvairiomis profesinio orientavimo paslaugas teikiančiomis įstaigomis?

Taip Ne Nežinau
Jei „Taip“, tai su kokiomis?

- Darbo birža ir jos padaliniai
Darbo rinkos mokymo tarnyba ir jos padaliniai
Karjeros planavimo centras
Pedagoginė psichologinė tarnyba
Jaunimo karjeros centras
Kita (įrašykite) .....

13. Jūsų lytis: Vyras Moteris

14. Jūsų amžius:

iki 25 m. 26-30 m. 31-40 m. 41-50 m. 51-60 m. 60m. ir daugiau

15. Vietovė, kurioje yra mokykla: Miestas Miestelis

16. Jūsų pedagoginis stažas: iki 5 m. 5 – 10 m. 10 – 20 m. virš 20m.

17. Jūsų dėstomas dalykas (įrašykite):.....

Dėkojame už atsakymus.

Anketa PIT-o darbuotojui

Šia anketa norime sužinoti apie profesinio informavimo veiklos organizavimą gimnazijose. Jūsų nuoširdūs atsakymai padės tobulinti šį darbą. Apklausa anoniminė, bus naudojami tik apibendrinti duomenys.

Jums t i n k a n č i u s atsakymus pažymėkite šitaip X.

1. Ar, Jūsų manymu, PIT patalpų estetinė būklė tinkama PIT veiklos funkcijų realizavimui?

Taip Ne

2. Nurodykite, kiek kompiuterių yra PIT-e:

1-3 4-6 7 ir daugiau

3. Nurodykite, kokią turite kitą techninę įrangą:

Spausdintuvas Skeneris

Kopijavimo aparatas Projektorius

Kita (nurodykite).....

4. Ar visi personaliniai kompiuteriai turi prieigą prie interneto?

Taip Ne

5. Ar PIT klientams leidžiama naudotis internetu?

Taip Ne

6. Ar kaupiate spausdintą medžiagą ir leidinius apie mokymosi ir studijų galimybes, profesijas, kvalifikaciją, darbo rinką ir kt.?

Taip Ne

7. Ar naudojate VIDEO medžiagą profesinio informavimo tikslams?

Taip Ne

8. Ar Jūsų gimnazijoje pakanka metodinių priemonių, reikalingų mokinių profesiniam informavimui?

Taip Ne

9. Ar supažindinate PIT klientus, kaip naudotis AIKOS duomenų baze?

Taip Ne

10. Ar supažindinate PIT klientus, kaip naudotis turimais spausdintiniais leidiniais?

Taip Ne

11. Ar patariate, kuriuose spausdintiniuose leidiniuose jie gali rasti dominančią informaciją?

Taip Ne

12. Ar visi turimi informaciniai šaltiniai registruojami PIT informacijos kataloge?

Taip Ne

13. Ar informacija suskirstyta į bylas pagal temas?

Taip Ne

14. Ar teikiate išsamią informaciją PIT klientams?

Taip Ne

15. Kokius informavimo metodus taikote?

Seminarus profesinio informavimo temomis	Individualias konsultacijas
Paskaitas profesinio informavimo temomis	Ekskursijas į aukštąsias mokyklas
Susitikimus su profesinio informavimo specialistais	Ekskursijas į profesines mokyklas
Susitikimus su įvairių profesijų atstovais	Dalyvavimą profesinių ir aukštųjų mokyklų
Tėvų susirinkimus profesinio informavimo klausimais	organizuojama muose profesinio informavimo renginiuose
Ekskursijas į miesto, šalies įmones, įstaigas	(atvirų durų dienos ir kt.)
Susitikimus su profesinių ir aukštųjų mokyklų	Informacinių filmų apie profesijas žiūrėjimą ir aptarimą.
studentais	Tinkamumo pasirinktai profesijai tyrimus.
Individualius pokalbius	Kita (įrašykite).....

16. Kaip sklaidžiama informacija apie PIT paslaugas:

internetu svetainėje

informaciniuose lankstinukuose

susitikimuose su galimais PIT klientais

kitomis priemonėmis (nurodykite).....

17. Su kokiomis institucijomis bendradarbiaujate:

Švietimo įstaigomis
Bibliotekomis
Darbo biržomis
Kitais PIT-ais
Kitomis institucijomis (nurodykite).....

18. Nurodykite PIT veiklos:

STIPRYBES	SILPNYBES

19. Ar mokate bent vieną užsienio kalbą?

Taip   Ne

20. Ar tobulinate savo kvalifikaciją?

Taip   Ne

Jei atsakėte „Ne“, pereikite prie 22 klausimo.

21. Kaip tobulinate savo kvalifikaciją?

Dalyvaujate edukacinėse išvykose	Ieškote informacijos internete
Dalyvaujate kursuose	Skaitote literatūrą
Dalyvaujate stažuotėse	Konsultuojatės su kolegomis
Dalyvaujate konferencijose	Kita (įrašykite).....
Dalyvaujate seminaruose	

22. Nurodykite priežastis, kodėl kvalifikacijos netobulinate?

Nevyksta kvalifikacijos tobulinimo renginiai	Neturite galimybės naudotis internetu
Trūksta reikiamos literatūros	Trūksta informacijos internete
Nėra kompetentingų kolegų	Kita (įrašykite).....

23. Jūsų išsilavinimas: Aukštesnysis   Aukštasis

24. Jūsų darbo stažas PIT-e: 1-2 m.   3-4 m.   5-6 m.   6 m. ir daugiau

25. Vietovė, kurioje yra gimnazija: Miestas   Miestelis

Dėkajame už atsakymus.